

אוצר פניני גאוני הדורות והחסידות

ספר י (תשס"ב)

מאמרים נבחרים ממשניות המדה, שווים לכל נפש מכוונים ומרוממים
כמתכם ומלשונם מותר הספרים הקדושים

בראשית

זתר המבאר

המקור והמבוא

מחוצאת ושיבת "אביר ועקב"
מוסדות "אור מאיר שמחה" נהרד
על שם ב"ק אדמו"ר רבי מאיר אביחצירא זי"א

לאור באור לשמים

"שמועדי בדברי הקודש האלה יאיר

כל איש נשמתו הנקראת שמים"

(הרה"ק ר' משה מנחם מבראגין ז"ל)

בשורה טובה לישורי הסודות:

ספר אור לשמים המבואר

הרה"ק רבי מאיר זע"א מאפמא

מרכז הזמנות: 1800-22-55-66

אוצר פניני החסידות

אוצר כלום
לפרשת השבוע

בראשית

מתורתו של אור שבעת הימים הבעל שם טוב הקדוש זיע"א

שְׁמַעְתִּי שְׁהָיָה בְיָמֵי הַבַּעַל שֵׁם טוֹב הַקְּדוֹשׁ זִיע"ע אִישׁ
מְפָרְסָם, וְשָׂאֵלוּ תַלְמִידָיו הַקְּדוֹשִׁים אוֹתוֹ אִם לִסַּע אֵלָיו לְרֵאוֹת
מֵה טִיבוֹ, וְהִרְשָׁה לָהֶם לִסַּע. וְשָׂאֵלוּ אוֹתוֹ הֵיכָן יִדְעוּ אִם הוּא
צָדִיק אָמֵן. וְאָמַר לָהֶם שִׁיבְקִשׁוּ מֵאִתּוֹ עֲצָה עַל מַחְשְׁבוֹת
זְרוֹת וּפְנִיּוֹת, וְאִם יִתֵּן לָהֶם עֲצָה יִדְעוּ שָׂאִין בּוֹ מִמֶּשֶׁ, שֶׁעַל דָּבָר
זֶה צְרִיךְ הָאָדָם לֶחֱלֹם עַד רִגְעַ הַאֲחֻרֹּנָה, וְזֹאת עֲבוֹדַת הָאָדָם
בְּעוֹלָם הַזֶּה, לֶחֱלֹם עִם מַחְשְׁבוֹתָיו לַעֲשׂוֹת הַכֹּל לְשִׂמּוֹ יִתְבָּרַךְ

(דברי יחזקאל פרשת עקב):

אוצר פניני החסידות

- א** ישר דברי אמת | האור הראשון נגזו 'לעתיד לבוא' - הוא מעמד לבוא ולהתגלות לכל הדורש אותו על ידי התורה
- א** דגל מלחמה אפרים | האור הראשון נגזו בתורה והצדיקים מסתקלים בו מסוף העולם ועד סופו
- ב** שם משמואל | התבטח על ידי אור הגנוז היא רוחנית
- ב** שארית ישראל | הבעל שם טוב ותלמידיו הקדושים זיע"א הנחילו דרך מחדשת של יחודים ובורו הניצוצות הדומה למהות העבודה בימות המשיח
- ב** גנוזי ישראל | בכל כמה דורות שולח ה' אדם גדול לעולם להפיח רוח חיים ולהורות לאנשים דרכי עבודת ה'
- ג** בן ביתי | הצדיקים יכולים להושיע את האדם על אף מה שנגזר עליו ברה"ק
- ד** אגרא דכלה | רמז לתורת רשב"י
- ה** ארן עדות | בראשית ברא - רמז לבני חיי ומזוני שהם ראשית צרכי האדם
- ה** דברי שלום | יהי אור ויהי אור - אדם מישראל המתחנן ומבקש על 'יהי אור' וזכה לקבל זאת
- ה** מאור ושמש | למדוד קודם התפלה מסייע להמליך הבורא בשעת קריאת שמע
- ז** פתוחי חותם | התפלות קיים העולם וכל תפלה פועלת תקון אחר
- ז** לקוטי הבלות | על אף האמונה שהכל לטובה יש צורך בתפלה כי על ידי כן עושה כלי לקבל השפע
- ח** עטרת ישועה | גם כאשר רואה כי אבדה תקנתו יבטח בה' ויתחנן לפניו וישע
- ח** פתוחי חותם | הנחש שהוא השטן מסית את האדם לעבר על הגזרות וגדר חכמים
- ט** דרך המלך | אפקה - היכן היא עצמייתה, לו היתה תזקה כל רוחות ומחשבות של צער לא היו מיוזות אותה ממקומה
- ט** מעגלי צדק | 'השיאנו' תקון להשיאנו' | אכילת המוצעים תקון לאכילת עץ הדעת
- ט** ברית אברהם | על ידי עצבות אוכל האדם את עצמו כל ימי חייו
- י** דברי בינה | קלל גדול בעבודת הבורא - אף אם יודע שאין מקבלים את עבודתו יקבל זאת בסבלנות ובשמחה
- י** טל חיים | ויהי שטן מלפנינו ומאחרינו - תואנות היצר לבשל האדם קדם עשיית המצות ולאחרי קיימם
- יא** שיח יחננו | על האדם לשקל עצמו במאזני פלס בעינו הפאזה והעצבות בעבודת הבורא
- יא** אמרי חיים | 'לבלתי הכות אותו כל מצאו' - הבוטח בה' בפנימיות לבו אין שום דבר מכה אותו
- יא** פתוחי חותם | תורה שבעל פה מכניעה את כל מיני יצר הרע
- יב** עירון קדישין | הצדיק בעבודתו מעורר את כלם לתשובה אף בישבו בביתו
- יב** מגידי תהלות | יונם - כאשר הוא נח לרצות, אנו מצא חן'
- יב** קדשת לוי | כל מה שצדיק רואה אפילו דבר עברה לומד ממנה עבודת ה'
- יג** דברי יחזקאל | שבת בראשית - התחלה חדשה לאחר התקבלות טובות של הימים נוראים
- יג** מהרי"י מבעלזא | שבת בראשית שיכת לימים הנוצרים ואפשר לתקן בה הכל
- יג** בית אברהם | בשבת בראשית נמשכת ענין הארת שמחת תורה
- יד** פרי צדיק | פרישת בראשית מסגלת לאורו של משיח וגאלה
- יד** בספר חיים | כבוד ומעלת השבת חביב לפני הקב"ה יותר מכל עבודת המוצעים
- יד** לקוטי ישירות | שבת בראשית כוללת בתוכה את כל השנה
- טו** שפע חיים | הימים הנוצרים ממשכיים עד אחר שבת בראשית
- טו** אמרי חיים | בחדש חשון מרגשת ענין קדשת הימים נוראים

אוצרות גאוני הדורות

- טז** דעת זקנים מבעלי התוספות | רמז תבת בראשית לימות העולם
- טז** אדרת אליהו | רמז לארבעה קנונים שקנה הקדוש ברוך הוא
- טז** נחם שלמה | רמז לשלשת המסקלות העוסקות בדניי ממונות
- טז** אהלת שמעון | עקר עבודת ה' התחלת עשיית המצוה
- יז** בן לאברהם | ישראל נזונים בראש השנה ראשונים, בימים ולא בלילה
- יח** אמרי אש | אלו הוציאה הארץ עץ פרי, לא היתה תנה באה לידי משולב במניעת נגיעה בעץ
- יח** בית הלוי | עשרה דברים שנגראו בערב שבת לא נגמרה מלאכתם, ולפיכך לא נאמר 'ויכל מקל מלאכתו'
- יח** חמדת ישראל | מקושש למד מפלאים בציצית לחדות לא תעשה
- יח** חמדת ישראל | תוספת שבת מלמדת שכל אחד יכול לדבק בה
- יט** מקוה חיים | ה' אסר על האדם אכילה מעץ הדעת גם באופן של אכילה גסה
- כ** כבוד שמים | אדם הראשון אכל רק מן המשקין היוצאים מהפרי ולפיכך לא מת בו ביזם
- כ** אונים לתורה | קשיש דרך של התר יכול האסור לעמוד ולהתקיים | מעשה בדיו תורה
- כא** אפריון | טובת האשה אישי העוסק בתורה
- כא** בית אבות | מפלה גדולה לאדם שצריך אכילה ושינה
- כא** מים יחזקאל | פתי הנחש שעל ידי אכילת עץ הדעת יזנו להגיע לאחר מיתתם למדרגת מלאך
- כב** בן איש חי - דרשות | פתי הנחש לאכל פעם אחת מעץ הדעת ולדעת את עצמו הערב כדי שיקבלו שכר גדול על פרישתם מכאן ולהבא
- כב** לוח ארז הקדוש | הטיביע הבורא בפניש חשקת הדבור כדי שיעדלו בניהם בלשון רבה ומתק שפתים
- כג** בן אברהם | ממצות התפלוז הוכיח ה' לקונו שהרג את הכל
- כג** בנן אריאל | מרבה שכר העשיו על הלאוין קשהמחשבה רצויה
- כד** מעשי צדיקים
- לב** ספיר ויהלום | הארה חסידית מן הפרשה
- לו** זוהר הקדוש | עם פרוש הכתר והכבוד

נושאים בפרשת בראשית

אור הגנוז לצדיקים

ישר דברי אמת

רבי משולם פייבוש מזאבריז זיע"א

האור הראשון נגנו 'לעתיד לבוא' - הוא מעתה לבוא ולהתגלות לכל הדורש אותו על ידי התורה

שמעתי מפי הרב החסיד מורנו הרב גרשון לאצקיר תלמיד הגאון רבי דב בער ז"ל, שאמר בשם רבו, על מאמר שאמר חז"ל (חגיגה יב.) ראה הקדוש ברוך הוא האור שאינו פדאי להשתמש בו וגנוז לצדיקים לעתיד לבוא, והקשה היכן גנוז. ואני אקצר דבריו וקשיותיו.

ותכן דבריו, שאמר פרוש דברי רז"ל, שהתורה היא אור גדול, ומתחלה היה האור נגלה, ואחר כך גנוז הקדוש ברוך הוא, והיכן גנוז בתורה, גנוז והעליו, שאינו נגלה האור לטפשים ולאנשים בלתי שלמים, שהם אינם משיגים הנעלם.

אבל הצדיקים התרדים לדברו ודורשי השם וחוברים אותו כמטמונים, כמו שאמר הכתוב (משלי ב ד) אם תבקשנה ככסף וגו', אז עתיד לבוא עליהם האור, וזהו וגנוז לצדיקים 'לעתיד לבוא' - רצה לומר שעתיד לבוא לצדיקים האור על ידי דרישתם את השם ותברך על ידי התורה:

דגל מחנה אפרים

רבי משה חיים אפרים מסדילקוב זיע"א

האור הראשון נגנו בתורה והצדיקים מסתכלים בו מסוף העולם ועד סופו

וירא אלהים את האור כי טוב (א ד), ואיתא במדרש (ב"ר יב ה) כי טוב לגנוז, וגנוז לצדיקים ובו משתמשין צדיקים בכל דור ודור, עין שם.

ושמעתי מאדוני אבי זקני נוחו ערן זללה"ה, היכן נגנו האור ההוא, ואמר שה' יתברך גנוז בתורה, ולכן משתמשין צדיקים בכל דור ודור באור ההוא, הינו על ידי התורה שיש בה אותו האור שכולין להסתפל בו מסוף העולם ועד סופו.

הבעל שם טוב צפה באור הגנוז

כמו שראו עיני ממש כמה מעשיות מה שכתב דודי זקני המנוח ר' גרשון קוטיבור ז"ל שנסע לארץ הקדושה, איה שראה אותו בשבת בחוץ לארץ ומה זה עשה בחוץ לארץ.

והשיב לו דודי זקני באגרת, שבאותו שבת עשה איזה גביר ברית מילה בחוץ לארץ ושלח אתרי להיות מוהל אצלו, וכהנה וכהנה אשר קצרה היריעה מהכיל, אשר הסתפל ממש מסוף עולם ועד סופו, והכל היה על ידי אותו אור שנגנו בתורה.

ויש לומר שזה מרמז כאן בפסוק, פי הבעל הטורים פירש, 'את האור' בגימטריא בתורה, נמצא מבאר ממש בפסוק, 'וירא אלהים את האור כי טוב' לגנו, והיכן גנוז, ב'את האור' ממש, הינו בתורה שהוא מספר 'את האור' והבן:

שם משמאל

רבי שמואל מסוכטשוב זיע"א

ההבטה על ידי אור הגנוז היא רוחנית

הנה אור שנוברא ביום הראשון שאדם מביט בו מסוף העולם עד סופו, אין הפרוש בפשוטו שהיה אור רב מאד ועל פן היו יכולין להביט בו בתכלית הרחק, דהא תינח אם היתה הארץ שטחית, אבל הארץ היא כדורית ואם פן חלקי הארץ וגבשושיתה מפסיקים.

אך יובן על פי ברייתא דמלאכת המשכן - הובאה בתוס' (שבת כב:), הנה מסתכל בטיפח ויודע מה בתוכו ברחבת ויודע מה בתוכה. והנה ראיה זו איננה ראיה גשמית, כי הגשם חוצץ ומפסיק בפני הגשם, אלא על פרחך היא ראיה רוחנית, וכעין הרואה ברוח הקדש שצופה ומביט כאלו היה עומד לפניו ואין הגשם מפסיק וחוצץ בפני הרוחני.

הזכיה להבטה באור הגנוז היא על ידי הרבקות והאהבה

והנה שרש אור זה הוא בהתדבק העלול בעילה בדיקות עצומה, וכמו שכתב הרמב"ם בפרקי הצלחה לתלמידו 'אז תראה ותשמע מה שאין בו ספק', ונהו כח שנתן בנבראים שיהיה בידם להתדבק בדיקות עצומה כזו.

וזהו הפרוש שנוברא ביום ראשון, שיום ראשון שמשך מדת חסד, בנודע שכל שבעת ימי בראשית שמשך בכל יום מדה אחת על הסדר, וביום ראשון חסד ובשני גבורה וכו'. והנה חסד היא אהבה ודיקות, ונשפעה מדה זו בנבראים שיהיה ביכולתם להדבק באהבה, ובשביל זה היה צופה ומביט מסוף העולם ועד סופו. אך באשר צפה הקדוש ברוך הוא במעשיהם של רשעים עמד וגנזו.

מענה הרב הקדוש מקוצק זיע"א מדוע אין בדרותינו אהבה גדולה בין החסידים

והיגו על פי מה שהגיד כבוד קדשת זקני האדמו"ר הגדול זצלה"ה מקאצק לאיש ששאלו למה אין בעת האהבה כל פך גדולה בין החסידים כמו בדרות הראשונים. והשיב, שיש בשמים היכל אהבה והוא סתום, אך הרבי רבי לוי יצחק זצלה"ה מברדיטשוב הרמיק על ההיכל ההוא ונפתח לו, ומזה נשפעה אהבה גדולה בעולם, אך באשר הרשעים השתמשו באהבה לאהבות חיצוניות ונתרבה גלוי עריות בעולם עמדו צדיקי הדור וסגרוהו.

כן ממש יש לבאר שלכן גנזו האור שנוברא ביום ראשון - שהיא אהבה ודיקות כנ"ל, ובשביל הרשעים שלא יקחוהו לטנופת שלהם עמד וגנזו (פרשת תצוה - שנת תרע"ג):

מעלת הצדיקים

שארית ישראל

רבי ישראל דב מוילעדיניק זיע"א

הבעל שם טוב ותלמידו הקדושים זיע"א הנחילו דרך מחדשת של יחודים וברור הניצוצות הדומה למהות העבודה בימות המשיח

הבעל שם טוב ז"ל נבג"מ ותלמידיו הקדושים גלו סוד היחודים, וממנו התחיל בחינת התחדשות, כמו שכתוב 'תורה חדשה מאתי תצא' (ראה ישעיה נא ד). ובאמת חס ושלום שתהיה תורה חדשה, שאנחנו מאמינים בני מאמינים שהתורה לא תהיה מחדשת, אלא הפרוש הוא שלבושי התורה תחדשו, בכל יום יהיה בעיניך כתדשים כו'.

דהיינו הצדיקים הגדולים הבעל שם טוב ז"ל ותלמידיו הקדושים, היו מיחדים

אבל אנשי העולם המה בבחינת כנגדו, שהוא בשפלות ובנמיכות רוח, כי אם בקבלת על התורה בלהג הרבה יגיעות בשר בסגופים עצומים על כל דבר.

אבל בחינת [החסידים] ההולכים בעקבות הבעל שם טוב ז"ל, אין צורך לסגופים כל כך, כי אם אור של 'למעני למעני אעשה' (ישעיה מח יא), וכמו שאמרו רבותינו ז"ל (ברכות ז). טובה מרדות אחת כו':

גנזי ישראל

רבי ישראל מטשורטקוב זיע"א

בכל כמה דורות שולח ה' אדם גדול לעולם להפיח רוח חיים ולהורות לאנשים דרכי עבודת ה'

ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה (ב ז). ולכאורה, למה כפל הלשון, הלא כבר אמר שהפיח בו רוח חיים ויבדאי חיה יחיה. אולם, פאשר נתבונן נראה שמעת בריאת העולם עד עתה, הנה בכל דור, או על כל פנים בכל כמה דורות, שלח ה' אדם גדול לעולם להפיח בקרבו רוח חיים ולהורות לאנשים את דרכי עבודת ה'.

בתחלה היה אדם הראשון, אחר עשרה דורות היה נח, ושוב אחר עשרה דורות היו אברהם, יצחק ויעקב, שגירו גרים והודיעו לכל העולם כי יש בורא לעולם ואת דרכי עבודתו.

לאחר כמה דורות העמיד ה' את משה ואהרן, ואם שהיו כמה גדולי עולם אז, וגם כל שכט לוי היו פונים לעבודת ה', אבל להפיח רוח חיים, רוח עבודת הקדש בתוך הכלל, בתר ה' באחים הקדושים שיהיו מסגלים לזה. ואחר כך היו יהושע ושמואל, דוד ושלמה. וכיוצא בזה בדורות הבאים.

בכל דבוריהם וספוריהם מה שמספרים בלשון לעז, יחודים אמתים ונפלאים אשר יש בהם רזין עלאין [וגניזי דאורייתא], רק בלבושים חדשים.

אבל באמת הגם שהם בבחינת חדשים, מפל מקום אחר כך צריך להיות בבחינת תורה עצמה, ולא תהיה מחדשת, שכל הלבושים יכללו ויתבטלו במקורם בהתורה עצמה, בחינת 'אז אהפך אל כל העמים שפה ברורה' (צפניה ג ט) [בבחינת 'קנים עם נערים וגו' (תהלים קמח יב)], וכאשר אמר הצדיק בעל רזא מהימנא על פסוק 'ויכח אמש' (בראשית לא מב) שצריך להוכיח עצמו מיום האמש אף על פי שמחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית, וד"ל].

והנה ככה יהיה אם ירצה ה' בימות המשיח, שתכלית ענין משיח הוא ברור כל ניצוצי הקדשה אשר בבחינת לעז, וכן יש חלוק נשמות בדרביהם, שהבעל שם טוב ז"ל וההולכים בעקבותיו והנכללים בצדיקי הדור, שכל עניניהם הוא בבחינת היחודים, המה בבחינת התחדשות לבושי התורה.

אבל שאר עם בני ישראל ההולכים בעקבות קדמונינו, שהמה קדש וכל עניניהם קדש, ואין הקדל כי אם בבחינת הלבוש, שאותן ההולכים בעקבות הבעל שם טוב ז"ל וחקבריו המה בחינת בהירות האור יחודים, ואנשי העולם הולכים על דרך הכנעה ושפלות ביגיעת על התורה והמצוות כו'.

כאור הפסוק 'אעשה לו עזר כנגדו' על דרך הניח

וזהו 'אעשה לו עזר כנגדו' (ב יח), 'עזר' הוא בחינת 'אור ורע לצדיק' (תהלים צו יא), שעוזרים להשכינה לאוקמא שכינתא מעפרא על ידי היחודים בהתפללות היחודי הצדיקים ובעבודתם על דרך האור.

מה שנגזר עליו ברה"ט

שְׁמַעְתִּי משם רבנו מרן רבי אלימלך זלה"ה שְׁהַקְשָׁה: אם נכתבים ונחתמין בראש השנה כל ענינים שעובר על בר ישראל, אם כן למה נוסע בתוך השנה לצדיק הדור שיושיע לו מה שצריך לישועה.

וְהָשִׁיב: כיון שצדיקים אמתיים שבדור מחדשים בכל עת שמים חדשים והארץ תדשה ששם לא נרשם חסרון של האיש הזה על מה שמעפכין לו ישועתו, מאלו שמים והארץ תדשה יכול הוא להושיע לאיש הזה ישועתו.

כאור 'המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית'

וְעַל זה פרשתי הפסוק 'המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית', רצה לומר הקדוש ברוך הוא 'מחדש בטובו' בצדיק שיש לו בעולם העשייה הזה, 'בכל יום תמיד מעשה בראשית' על ידי חדושי דאורייתא ותפלתו.

כאור 'בראשית ברא אלקים' וגו' על פי הנ"ל

לְזָה כתיב אחר 'בראשית ברא אלקים' שהוא מדת הדין, 'את השמים ואת הארץ', שיתחדש בכל עת מפת הצדיקים אמתיים שבדור, והם ימתקו מדת הדין ויהיו חסדים טובים חיים ארפים מזונא וריחא רפואה שלמה עלינו ועל כל ישראל לגדולים ולקטנים אמן:

רשבי וכן הבעש"ט ותלמידיו הנהיגו שיטה חדשה והפיחו בכל אחד רוח קדשה וטהרה

גם בדורות התנאים, אם כי פלם היו קדשים, אבל עם כל זה נבחר התנא האלקי רבי שמעון בן יוחאי לעשות שיטה חדשה. ואחרי כמה דורות היו הבעל שם טוב הקדוש ותלמידו הקדוש, הרבי רבי בער זצ"ל, שסללו מסלה חדשה העולה בית א-ל.

וְזֶה היה ויהיה, כי בכל עת שההשגחה העליונה תראה כי כבר התחילו הדורות להתקרב, ואפלו שישנם בכל דור אנשים גדולים, היא מביאה להם איש אשר רוח בו היודע להלך לכל רוח ורוח ולהפיח בקרבם רוח של קדשה וטהרה.

כן גם בימים האלה כבר החלה החסידות להתישן והעולם תקרר, ונגונה פי יבוא משיח צדקנו במהרה בימינו אמן ויפיח בקרבנו רוח חיים חדשה.

וְזו פונת הפתוח, שאם אמנם הפיח נשמת חיים בכל מין האדם, ויפח באפיו נשמת חיים, אבל לטובת העולם יהיה בקרבם אדם שיהיה בכחו להפיח נפש חיה לכל חי בעבודת ה', הינו ויהי האדם לנפש חיה (ל"ג בעומר תרפ"ה):

בן ביתי

רבי אליעזר צבי מקומארנא זיע"א הצדיקים יכולים להושיע את האדם על אף

פרשת בראשית

י'וחאי, הוא אשר שלחו אלקים למחיה להאיר עיני ישראל באור תורתו.

רמז לתורת האריות

וְכִכָּה תתבונן עוד בצרוף אחר: בראשית, צרף א"ת ריב"ש. ראשי תיבות א"ור תורת ר'בנו יצחק בן שלמה, הוא מרן

בראשית ברא (א א)

אגרא דכלה

רבי צבי אלימלך מדינוב זיע"א

רמז לתורת רשבי

בראשית, צרף א"ת רשבי. ראשי תיבות א"ור תורת ר'בי שמעון בן

חיים נ"ע זי"ע ועל כל ישראל אמן, ויאמר – כשאיש הישראלי אומר אלהים – רבונו של עולם, יהי אור – היינו שמבקש ואומר אלהים יהי אור – רבונו של עולם זאל מיר ליכטיג ווערין [שיהיה לי אור], ויהי אור – ווערט אים ליכטיג [נהיה לו מואר]. רק העקר לבקש באמת כבן המתחטא לפני אביו:

ויאמר אלהים יהי רקיע בתוך המים ויהי מבדיל בין מים למים, ויעש אלהים את הרקיע וגו', ויאמר אלהים יקוו המים מתחת השמים אל מקום אחד ותראה היבשה (א-ו ט)

מאור ושמש

רבי קלונימוס סלמן עפ"שטיין זיע"א

למוד קודם התפלה מטיע להמליך הכורא בשעת קריאת שמע

הנה עקר הבריאה היתה כפי שידעו הכל ממלקותו יתברך שמו ויכירו כח מלכותו, והנה באוריייתא ברא קודשא בריך הוא עלמא (וזהו ח"ב קסא), ותורה נאצילות אין בה השגה, ועליה נאמר (משלי ח ל) 'ואהיה אצלו אמן' וגו', שהיתה אלפים שנה קודם שנברא העולם, ותורה דבריהא גם היא נקראת פנימיות התורה, ותורה דיצירה הוא עולם המלאכים, והיא גם כן גבוהה.

ובעולם העשיה היא פשטות התורה, לכן נתן לנו פשטות התורה, והפנימיות היא מכסה ממנו, שאם לא היה מכסה ממנו פנימיות התורה היינו פוגמים חס ושלום בפנימיות, כדורות הראשונים, שהיו יודעים פנימיות התורה והיו פוגמים בה, לכן לא נתן לנו רק פשטות התורה, ועל ידי שגלמד פשטות התורה ונפלפל בה ונשמר אותה נזכה להשיג הפנימיות.

האריות"ל אשר האיר עיני הגולה באלף הששי בהתגלות דברי רבי שמעון בן יוחאי בסוד עולם התקון, אשרי עין ראתה כל אלה.

רמו לתורת הפעל שם טוב זיע"א

וגם פן בצרוף הלז יהיה ראשי תיבות א"ור ת"ורת ר'בנו י'שראל ב'על ש"ם, שהוא היה מקרוב סמוך לדורותינו, ופתח לנו פתחים להבין דברי מרן האריות"ל על סוד העבודה. ועוד היה מקום לכאר איזה ענינים בנדון זה, ונראתי בפצותי פי כמה שלא קבלתי:

ארן עדות

רבי שרנא יאיר מביאלברג זיע"א

'בראשית ברא' – רמו לכני חיי ומוני שהם

ראשית צרכי האדם

אמר בשם אבי אדוני זקני הקדוש הרב רבי ירחמיאל זצ"ל מפרשיסחא שבבראשית ברא רומז לכני חיי מונו, שהם העקר והראשית בצרכי האדם.

כי 'ברא' מלשון בריאות רומז לחיים. וגם מלשון 'בר בטני' (משלי ב ב) רומז לבני, ומלשון 'לשבר בר' (בראשית מב ג) רומז למונו. והוסיף הוא זצ"ל רמו לזה כי מלת בר"א גימטריא בג"י ח"י מונו"י:

ויאמר אלקים יהי אור ויהי אור (א-א)

דברי שלום

רבי שלום מבראהין זיע"א

'יהי אור ויהי אור' – אדם מישראל המתחנן ומבקש על 'יהי אור' זוכה לקבל זאת

שמעתי בשם זקני רבנו הגדול אשר לו דומיה תהלה מורנו הרב שלמה

מים, ולכן אינה בחשבון הכריאה הנכראים, כי התורה קדמה אלפים שנה לעולם.

ר'ק זאת היתה אמירה צרף גבוהה, 'יהי רקיע בתוך המים' רצה לומר, שיהיה וילון פרוס בין פנימיות התורה לפשטות התורה, פרוש שפנימיות התורה תהיה מכסה, שלא ידע כל אחד מפנימיות התורה, כדי שלא יפגמו חס ושלום פדורות הראשונים. 'ויעש אלהים את הרקיע' רצה לומר, על ידי מאמרו של מלך יתכסה פנימיות התורה.

וראתה חכמתו יתברך שמו, לתן עצה אל האדם אשר ירצה לזכות אל פנימיות התורה, על זה כתיב 'ויאמר אלקים יקוו המים מתחת השמים אל מקום אחד', רצה לומר שילמד פשטות התורה שהיא תחת השמים, רצה לומר עולם העשייה, ובכונה עצומה.

ועל ידי זה גבא למדרגה שיוכל לקבל עליו על מלכות שמים ולהמליך את הקדוש ברוך הוא בשמים ובארץ ובארבע רוחות העולם בשעת קריאת שמע בתבת 'אחד', ועל ידי זה יזכה לפנימיות התורה.

ואמר עוד הכתוב 'ותראה היבשה', רצה לומר, על ידי אמירת 'אחד' יוכל כל אדם להבין בעצמו אם הוא יבש חלילה או יש בו לחלוחית קדושה, כי כפי הידבכותו פן יזכהו לקבל על עצמו על מלכות שמים בשעת קריאת שמע, והבן:

ויאמר אלהים יהי מארת ברקיע השמים להכביל בין היום ובין הלילה והיו לאת ולמועדים ולימים ושנים, והיו למאורת ברקיע השמים להאיר על הארץ והיו כן (א יד-טו)

והנה, עקר עבודת ה' היא להשיג אלקותו יתברך שמו ולהדבק באין סוף ברוך הוא, וזאת היא גבוהה מעל גבוה, ולא כל אדם זוכה לזה. ובאיתה דרך ישכון האור לבא להשגה זאת.

לזה תקנו לנו תנ"ל שיקרא אדם קריאת שמע שחרית וערבית, שיקרא 'שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד' (דברים ו ד) על פונה זו שיהמליך להקדוש ברוך הוא למעלה ולמטה וארבע רוחות העולם. וכשיאמר פסוק זה בבקר ובערב בכונה זו ובהשתוקקות גדול עד פלות הנפש אליו יתברך שמו, יוכל להיות דבוק בו יתברך שמו כל היום וכל הלילה.

אך מי שעדין לא תקן מדותיו כראוי ולא שבר תאוות הגשמיות, לא יוכל לקרא פסוק זה ולומר 'אחד' על הפונה זו ברור וצלול, כי מחשבות זרות עדין שולטין בו ומבלבלין אותו, וכפי מה שמוזכר עצמו פן הוא ממליך אותו יתברך שמו בשעת אמירת שמע ישראל.

ועצה היעוצה לזה שיוכל לומר 'אחד' שלא יבלבלו אותו המחשבות זרות כל כך, היא, שילמד הרבה קודם התפלה משניות גמרא וזהר על פונה זו שעל ידי למודו יוכל לומר 'שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד' בדת וכבון, ואם ילמד על פונה זו בנדאי יזכה להמליך להקדוש ברוך הוא על כל העולמות עליונים ותחתונים. ולזה צריך זריזות גדול, שילמד הרבה ולא יעבור חס ושלום זמן התפלה.

וידוע שהתורה נקראת 'מים' (בבא קמא יז), ומאלה הדברים נבוא לבאר הפתובים, ויאמר אלקים יהי רקיע בתוך המים והי מכביל בין מים למים פרוש, שהתורה נקראת

והיו למאורת ברקיע השמים, דהיינו שהתפללות הם שעושים אורות בעולמות עליונים, ועל ידיהם יורד שפע בכל העולמות ומאירים גם כן בארץ הפתחתונה, וזהו להאיר על הארץ:

וכל שיח השדה טרם יהיה בארץ וכל עשב השדה טרם יצמח כי לא המטיר ה' אלקים על הארץ ואדם אין לעבד את האדמה (ומה טעם לא המטיר, לפי שאדם אין לעבד את האדמה ואין מכיר בטובתו של גשמים, וכשכאדם נודע שהם צדק לעולם התפלל עליהם וירדו וצמחו האילנות והרשאים, רש"י)

(ב ה)

לקוטי הלכות

רבי נתן מברסלב זיע"א

על אף האמונה שהכל לטובה יש צורך בתפלה כי על ידי כן עושה כלי לקבל השפע

לכאורה קשה, מאחר שבאמת כל מה שהשם יתברך עושה עם האדם הכל הוא לטובתו, כמו שאמרו רז"ל שצריך האדם לומר כל מה דעבדין מן שמאי לטב עבדין (ברכות 60), אם כן למה צנונו ה' יתברך להתפלל על הצרה ורמנא לצלן, הלא כל היסורין והצרות חס ושלום הם טובות גדולות באמת לזכותו על ידם לחיים נצחיים.

אך באמת בודאי מה שה' יתברך עושה להאדם הכל לטובה, ואף על פי כן הוא צריך להתפלל ולבקש מה' יתברך לצאת מהצרה לרוחה, כי עקר בריאת העולם היה בשביל האדם הבעל בחירה, הינו שה' יתברך ברא את העולם שיהיה הכל נמסר ביד האדם, שהאדם יקרא יעשה פלים וצנורות להמשיך שפעו וחסדו יתברך למטה.

ובלא תקוני הכלים הנעשים על ידי האדם, אין שפע החסד יכול לירד למטה. פי אם ירד החסד קדם תקוני הכלים, יהיה בבחינת

פתוחי חותם

רבי יעקב אביחצירא זיע"א

התפללות קיום העולם וכל תפלה פועלת תקון אחר

כתב רבנו הארי"ו ז"ל (פרי עין חיים שער התפילה פ"ו) תפלת שחרית אינה דומה לשל מנחה, ושל מנחה אינה דומה לשל ערבית, ותפלות היום אינן דומות לשל מחר, וכן על זה הדרך.

ותפלות של חל אינן דומות לשל שבת, ושל שבת אינן דומות לשל ימים טובים, וכן של ראש השנה היום הכפורים. ומצינו דעקר קיום העולם הוא על התפלה, משום התפלה במקום קרבן, וכל קיום העליונים והתחתונים הוא על התפלה.

ביאור הפסוקים על הדרך הנ"ל

וזהו שאמר ויאמר אלהים יהי מארת, הם התפלות, דהתפלות הם אורות, לפי שהם מאירות למעלה. ועוד, מארת אותיות 'אמרת', לפי שהם 'אמרות ה' אמרות טהרות' (תהלים יב ז), ופעלתם תלויה באמירה.

וזהו ויאמר אלהים יהי מארת הם התפלות, ברקיע השמים, דהתפלות בוקעות הרקיע ועולות, וזהו ברקיע השמים, דהיינו עולות לשמים. להבדיל בין היום ובין הלילה, דבתפלה הוי הבדלה בין היום והלילה, דבתפלת השחר אנו מברכים 'יוצר אור' ובתפלת ערבית אנו מברכים 'מצריב ערבים'.

והיו לאהת ולמועדים, בא לרמוז כמו שכתבנו דהתפלות אינם דומות זו לזו, וזהו והיו לאהת, אהת הם השבתות, דהשבת נקראת 'אות', שגאמר (שמות לא יז) 'אות הוא לעלם'. ולמועדים, כמשמען. ולימים, הם מי השנה, שאין תפלת יום דומה לחברו. ושנים, הם ראשי שנים, שתפלות ראש השנה גם כן משנים.

תפלתו, וזו 'ולאדם אמר כי שמעת לקול אשתך' היינו לשמע בקול תפלה שנקרא 'אשת' בסוד א'דני ש'פתי ת'פתח ראשי תבות 'אשת', ואז השם יתברך ישמע תפלתו ויבדאי לא יחסר לו מאומה ויתהפף הכל לטובה אמן:

והנחש היה ערום מכל חית השדה אשר עשה ה' אלקים ויאמר אל האשה אף כי אמר אלקים לא תאכלו מכל עץ הגן (ג א-ב)

פתוחי חותם

רבי יעקב אביחצירא זיע"א

הנחש שהוא השטן מסית את האדם לעבר על הגזרות וגדר חכמים

והנחש היה ערום. הנחש הוא השטן הוא יצר הרע, היה ערום מכל חית השדה, דאין ערום ורמאי כמו יצר הרע שמביא עצות מרחוק.

ויאמר אל האשה הוא הגוף, אף כי אמר אלהים לא תאכלו מכל עץ הגן, הפננה היא שאומר יצר הרע לאדם, היכי דמי שהגדרים והסגים שהוסיפו חכמים תחשב אותם כמו המצות שצוה הקדוש ברוך הוא בתורה, זה לא יעלה על הדעת, דאם איתא דמאת ה' היה הדבר היה לו לכתבם בתורה, ומדלא כתבם לא מאת ה' היו, וכיון שכן, אם תעבר עליהם אין עליך ענש ועון אשר חטא, ולא תפן עליהם דין וחשבון.

וזהו אומרו אף כי אמר אלהים לא תאכלו מכל עץ הגן, והפננה היא דהתורה נקראת גן משום דיש בה ג'ן פ'רשיות, ומלת מכל בא לרבות הגדרים והסגים שהוסיפו חכמים.

ובתחבולתו, פה ישע ופה מרמה, כן אומר לאדם: באמת אתה שומע לדבר

רבי השמן הגורם כבוי הנר, ואזי החסד נתהפף לדין קשה חס ושלום.

ועקר תקון הכלים הוא על ידי תורה ותפלה, והעקר על ידי תפלה. וכמו שכתוב וכל שיח השדה טרם יהיה בארץ וכו' כי לא הקטיר ה' וכו' ואדם אין, ופרש רש"י שאדם אין להתפלל וכו', הינו כנ"ל:

ולאדם לא מצא עזר כנגדו (כמסורה: ולאדם ג', דין, ואיך 'ולאדם אמר כי שמעת לקול אשתך' ג יז). ואיך 'ולאדם שלא עמל בו יתננו חלקו' (קהלת ב כא) (ב כ)

עטרת ישועה

רבי יהושע מד'מז'מז'מז' זיע"א

גם כאשר רואה כי אבדה תקותו יבטח בה ויתחנן לפניו וישע

יש לרמוז בכאן, פי טוב לאדם שאל ימנע עצמו מן הרחמים, אף אם רואה אדם בחוש פי אבדה תקותו מן הישועה ואמרו נואש לתוחלתו, בכל זאת ישליך על ה' יהבו ויבנה יצא ממצר למרחב.

וזהו פרוש המסורה, 'ולאדם לא מצא עזר כנגדו' היינו לפי ראות עיניו אין לו שום עזרה ותקנה להישע, אז 'ולאדם שלא עמל בו יתננו חלקו' היינו להקדוש ברוך הוא שנקרא אדם כמו שנגמר דמות כמראה אדם עליו מלמעלה' (יחזקאל א כו), 'שלא עמל בו' היינו שאין לפניו לאות ויגיעות והכל במאמר פעל ועשה ובלא לאו שכלליה, 'יתננו חלקו' יתן האדם להקדוש ברוך הוא, היינו הבטחון וישליך עליו יהבו, ועל ידי זה ישע בכל טוב.

רק לזה צריך האדם תפלה גדולה לשפן שיחו לפני ה' שומע תפלה שישמע

גם הקודמות וגם אלו, לא עצם שלו, הם רק אכסנאים אורחים הם בו, מתחלה היו אורחים רעים ועתה טובים כפי העולם והיום, 'ראיכה' – איה אתה בעצמך, אם האיש נמצא בביתו ובעצמותו, אז צריך ששמחה לא תטרף את דעתו וגם דאגה לא תכריעהו כל כך:

הנחש השיאני ואכל (ג א)

מעגלי צדק

רבי יעקב אביחצירא זיע"א

'והשיאנו' תקון להשיאני | אכילת המועדים
תקון לאכילת עין הדעת

אכילת המועדים והשבתות הם תקנה מאכילת האסור שאכלו תנה ואדם וכו', דתנה אמרה 'הנחש השיאני ואכל', ומלת 'השיאני' היא לשון נשואין, והינו שהטיל בה זהמא. ולתקן** זה אנו אומרים במועדים שאכילתם תקון לאכילת חנה 'והשיאנו ה' אלהינו', דאנחנו כנסת ישראל אשתו של הקדוש ברוך הוא, ואנחנו אומרים לו עשה לנו נשואין עמך שהם נשואין אמתיים של התר הגמור בקדושה ובטהרה, על ידי אכילת תענוג שאנו אוכלין במועדיך הקדושים (אות ח):**

בעצבון תאכלנה כל ימי חיך (ג טז)

ברית אברם

רבי יוסף משה מזלז'יץ זיע"א

על ידי עצבות אוכל האדם את עצמו כל ימי חייו

בעצבון תאכלנה כל ימי חיך. פרוש, על ידי עצבות תאכל את עצמך כל ימי חיך, 'פי כלו בגוון חי' (תהילים לא יא), אכל על ידי שמחה תאריך ימים:

זה שמאת ה' יצא הדבר שלא תאכלו מכל עין הנו, דהינו שלא תעברו על שום מצוה מן המצוות, בין שפתיבם בגוף התורה בין שהוסיפו חכמים.

ודבר זה לא יעלה על הדעת, דבשלמא הכתיובים בתורה לא יש לי טענה עליהם, דאלה דברי אלהים חיים ואין לנטות מהם ימין ושמאל. אבל שהוסיפו חכמים, אין סברא להם כלל, דאם אמת היה הדבר הזה, מפני מה לא נכתבו בתורה, אלא ודאי דבר פשוט הוא שאין העובר עליהם יענש כלל:

ויקרא ה' אלהים אל האדם ויאמר לו איכה (ג)

(ט)

דרך המלך

רבי קלונימוס קלמיט מפסיצנא זיע"א
'איכה' – חיכוך היא עצמיותך, לו הייתה חזקה כל רוחות ומחשבות של צער לא היו מויות אותה ממקומה

ה' אמר לאדם הראשון 'איכה', כי תכף אחרי השנוי הגדול הזה ואחרי הנפילה האמה מן גן עדן לשאול תחתית רחמנא ליצלן, ולהשעבוד לתאוות רחמנא ליצלן, נאכד ונעדר כל עקר האדם עד ששאלהו ה' 'איכה'.

כל אדם כשפא לו דבר של עגמת נפש, דואג וקשה לו לשמת אז, וכשפא לו דבר של שמחה, הוא שמת וקשה לו לדאג עתה, ואם בן האיש כנה הוא רק אכסניא למחשבות העולם אשר הם עוכרים ושבים באים ויוצאים מפניו, ועצם שלו של האדם אין.

יצבר נא האדם מחשבות מן המעצת לעת ויסתפל בהם ויראה אם לא רק מארעות הזמן והעולם הן, וכפי שהזמן והעולם משתנים גם הם משתנים, עתה על פי רב מחשבות של דאגה בקרב האיש, וכשיעזר ה' והזמן ייטיב אז מחשבות שמחות יבואו אליו.

(תפילת מערים). דהנה בקרב האדם לעשות דבר טוב, תורה, תפלה, או איזה מצוה, עצת היצר הוא למנע אותו שלא יגיע לידי מעשה, כי יקרר אותו עם הענוה הפסולה, כי יאמר אליו: האיך מלאך לבד קרוי מחמר המלא עון ופשע רב לגשת לעבד שום עבודה להבורא יתברך שמו אל גדול ונורא ותחשב עוד כי תגרם לו נחת רוח בעבודתך.

אמנם בראותו אם האדם לא סר למשמעתו, יחשב אחרת לפרש רשת לרגלו רגל הגאונה, וכאשר עשה האדם איזה דבר טוב אז תכף ההיזיוט קופץ בראש כי יתנשא לאמר מי כמני שומר מצוה ועובד ה', ואפלו לא למד רק דף אחד או הלכה אחת, והמוסיף גורע עוד, כי יתנשא ביותר, ולכן אנו מתפללין 'והסר שטן מלפנינו, ומאחרינו'.

הרמז בפסוק 'אם תטיב שאת'

ואפשר לומר שכל זה מרמז בענין קין באמר 'תברך שמו אליו הלא אם תטיב שאת, הינו אחר מעשה הטוב, ישאך לבד להתנשאות וגאונה, ואם לא תטיב, הנה לפתח חטאת רבין, הינו גם קדם העשיה שדומה אז לעומד בפתח עדין, גם שם החטאת הוא היצר הרע רבין בעצות ופתוים למנע ולקרר אותך מעשות הטוב בטענת חטאים הקודמין לומר מי אנכי שאזכה ללמד תורה הקדושה, או לעשות שום מצוה, וכןנתו שלא תגיע לידי מעשה.

הרמז כינע נגד תהיה בארץ

והעצה הנכונה לזה רמז לו נע נגד תהיה בארץ (פסוק יד טו), פעם כך ופעם כך, הינו בתחלה וקודם המעשה צריך להיות עז פנמר וכארי יתגבר לעשות רצון אבינו שבשמים, ויגבה לבו בדרך ה', אמנם אחר העשיה לקיים מאד מאד הוי שפל רוח, ובלבד

ואל קין ואל מנחתו לא שעה ויחר לקין מאד ויפלו פניו (ד ה)

דברי בינה

רבי יצחק יעקב מבניאלה זיע"א

כלל גדול בעבודת הבורא – אף אם יודע שאין מקבלים את עבודתו יקבל זאת בסכלנות ובשמחה

ענין החטא של קין, מה שחרה לו מה שהשם יתברך אין מקבל מנחתו, שבאמת זה הוא העקר וכלל גדול בעבודת השם יתברך, אף על פי שיודע בעצמו שאין מקבלים חס ושלום עבודתו, את זה גם כן יקבל בשמחה, ויעבד את השם יתברך ולא יהיה לו נפילה מזה.

וזה שאמר לו השם יתברך 'למה חרה לך ולמה נפלו פניך', שזה הוא כלל גדול, 'הלא אם תטיב' – שבאמת אם תרצה להטיב בלי שום פניה, אזי 'שאת', הוא לשון סכלנות, שתוכל לסבל הכל, אפלו אין מקבלים עבודתך.

ואם לא תטיב' – שאין אתה רוצה להיות טוב, אז יהיה לך תמיד תרוץ, כי לפתח חטאת רבין, מה שאתה תרצה לפתח בכל דבר שבקדושה ועבודת השם יתברך, יהיה 'רבין' לנגדך חטאת ויסבר לך תמיד איך שאתה חוטא וימנע אותך מזה חס ושלום, והבין:

הלא אם תטיב שאת ואם לא תטיב לפתח חטאת רבין (ד ה)

טל חיים

רבי חיים מאטינא זיע"א

'והסר שטן מלפנינו ומאחרינו' – תואנות היצר לכתל האדם קדם עשית המצות ולאחרי קיומם

אנחנו מבקשים 'והסר שטן מלפנינו ומאחרינו'

אמרי חיים

רבי חיים מאיר מויז'ניץ זיע"א

'לבלתי הכות אתו כל מצאו' – הכוונה בה' בפנימיות לבו אין שום דבר מכה אותו

וישם ה' לקנן אות לבלתי הכות אתו כל מצאו. ואיתא בבבית פהנת עולם (אילו

של יצחק פרק ב) ה' המציא זכות לקנן, וזה ה' לקנן אות, האותיות החיצונים של זכות גימטריא 'אות' ובאמצע כ"ו, מספר הוניה, ד' אות, עין שם.

'לבלתי הכות אתו כל מצאו' – מי שישנו בפנימיות לבו שם הוניה אזי אין שום דבר מכה אותו, 'אין מחסור ליראי' (תהלים לד ט), 'אין דורש ואין חסר לו פלום ומקנים בו 'מלא ה' כל משאלותיך', כל בקשותיו ומשאלותיו ממלא שם הוניה, דבקותו בהשם יתברך הוא אצלו הכל.

כמו שאמר הרב הקדוש זושא וצ"ל שמעולם לא היה לו רע, וכן איתא בספרים הקדושים, 'ודרשי ה' לא יחסרו', יען 'כל טוב' – כל מה שיארוע להם הכל טוב בעיניהם:

וצלה גם הוא ילכה את תובל קין לטש כל חרש נחשת וברזל ואחות תובל קין נעמה (ד)

(כב)

פתוחי חתם

רבי יעקב אביחיניא זיע"א

תורה שבעל פה מכניעה את כל מיני יצר הרע

כבר פתחנו דצלה רומזת לתורה שבעל פה שהיא מצלת את האדם ממצר הרע והיא התבלין שלו. והנה אמרו רבותינו זכרונם לברכה (קידושין ל:) אם פגע בך מגול זה משכהו לבית המדרש אם אבן הוא גמול ואם ברזל הוא מתפוצץ.

שלא להחליף השיטה, ועל זה צריכים תמיד לשים עיני פקיקא:

טיח יחננו

רבי יחנן מטאלנא זיע"א

על האדם לשקל עצמו במאזני פלס בענוו הנאנה והעצבות בעבודת הבורא

נאמר אצל קנן אם תטיב שאת ואם לא תטיב לפתח חטאת רבץ וגו' נע ונר תהיה בארץ, ושמעתי לפרש זאת בדרך משל, למי שהולך על חוט דק, שיש לו להזהר מאד בהליכתו, כי אם יטה עצמו לצד אחד יותר מדאי, עלול לפלו. וכן בעבודת השם יתברך האדם מצוי בסכנה שלא יפל מצד אחד לגאונה, ומצד שני לעצבות, ועל פן יש לו להתחכם לילך בדרך המצוה.

ביאור הפסוק

ובזה פרש הפתוב: אם תטיב, אם יראך עצמו טוב, אזי שאת עלול להגיע לגאונה, אמנם מאידך יכול הדבר להועיל לו להמשך עבודת ה'. אף אם לא תטיב, דהינו אם יחשוב על עונותיו, אזי לפתח חטאת רבץ כי עלול לפל לעצבות.

נע ונר תהיה בארץ – להתנהג בזה במדה הממצעת

ומכיון שפך, שזה ענין פה דק [זייער א'אידעלע זאך] יש לאדם להזהר מאד לילך בדרך הממצעת, וזה הרמז נע ונר תהיה בארץ, הינו להיות במדה הממצעת, לנוע ולנוד, פעם בך ופעם בך. והשם יתברך יעזר שגלך בדרך האמת:

וישם ה' לקנן אות לבלתי הכות אתו כל מצאו

(ד ט)

העיר ונמצאים באתו מקום עם היהודי יחד, יש בכחם להכניס לו הרהורי תשובה.

ויש עוד בחינה עוד יותר גדולה בצדיקים, שאפלו בשיבתם בכיתם, בזה שחושבים על היהודי גורמים לו הרהורי תשובה.

וזהו חנוף צדיק הנה וקל בדעתו לשוב להרשיע – בדעתו לכד הנה יכול להשיב אחרים מלהרשיע, ולכן סלקו הקדוש ברוך הוא קדם זמנו, לפי שהיה קטרוג שעל ידי זה שבדעתו משיב אחרים מלהרשיע, לא יהיה בחירה, שפלים ישו בו באפן הקל:

ונח מצא חן בעיני אלקים (ו ח)

מגיד תהלות

רבי יחיאל איכל ממעליץ זיע"א

'ונח' – כאשר הוא נח לרצות, אזי 'מצא חן'

שמעתי מפי מורי רבנו הגדול מלובלין נבג"מ רמז על 'נח מצא חן', פי מי שהוא נח לכעס, צריך על כל פנים להיות נח לרצות, ואזי יצא הפסדו בשכרו (אבות פ"ה מ"ד). ולזה אמר 'ונח מצא חן בתוספות וא"ו, שפשהו גם נח לרצות, אז 'מצא חן':

קדשת לוי

רבי לוי יצחק מברדיטשוב זיע"א

כל מה שצדיק רואה אפלו דבר עברה לומר ממנה עבודת ה'

עוד יבאר ונח מצא חן בעיני ה', דהכלל, כל דבר שהצדיק רואה, ממנו לוקח עבודת ה', ואם רואה חס ושלום איזה אדם מתאנה לעברה לוקח הצדיק מזה התאנה

וזהו שאמר הכתוב וצלה גם היא, היא תורה שבעל פה, פעלתה היא ילדה תכלין ליצר הרע, וזהו תוכל קנן דהינו ילדה תכלין לקנן שהוא יצר הרע קנא דמסאבותא (והר ח"א נד.). 'לטש כל חרש נחשת וברזל' דהינו יצר הרע שהוא אמן וחרש ותקיף כנחשת וברזל, תורה שבעל פה היא לוטשתו ומחכתו ונמוח ומתפוצץ.

יצריף האדם הזה שזכה לתורה שבעל פה ובכל יום אוכל ממטעמים ומעדנים שלה, לתת הודאה להקדוש ברוך הוא ששם חלקו מאוכלי מטעמים של קדשה ולא מאוכלי מטעמים סטרא בישא, תאות והנאות יצר הרע.

וזהו 'ואחות תוכל קנן נעמה', דהינו כמה בני אדם דומים לזה וחלקם ממטעמי נעמה שהיא הממנה על תאות רעות, או יאמר 'ואחות תוכל קנן נעמה', דהינו תורה שבעל פה מכנעת הזכרים שפסטר אחר אדם הנקבות:

ויתהלך חנוף את האלהים (צדיק הנה וקל בדעתו לשוב להרשיע, לפיכך מהר הקדוש ברוך הוא וסלקו קדם זמנו, רש"י) (ה כד)

עירין קדישין

רבי יטראל מרוזין זיע"א

הצדיק בעבודתו מעורר את כלם לתשובה אף בישבו בכיתו

מאמר האחרון של הרב הקדוש מרוזין היה בשבת בראשית, ובאר שיש ג' בחינות בצדיקים, יש צדיק שצריך לדבר עם יהודי, ועל ידי דבורו גורם לו לשוב בתשובה.

ויש בחינה גדולה יותר בצדיקים, שאינם צריכים לדבר, אלא בכף שעוברים דרך

ומדרגתו, לכן נקרא 'שבת בראשית', שזמפירין להאדם שמה שעבר עבר, ומעתה מתחיל סדר חדש, וישתדל את עצמו שיהיה מעתה טוב:

מהר"י מבעלזא

רבי יהושע מבעלזא זיע"א

שבת בראשית שיכת לימים הנוראים ואפשר לתקן בה הכל

אחרי שעברו עלינו הימים הקדושים והנוראים האלה, והיו לפנינו הרבה מצוות במחשבה ובדבור ובמעשה, מצוות עשה דאורייתא ומצוות דרבנן, וכשאדם נותן אל לבו שהיה באפשר לקיים אותן המצוות ביתר קדושה ובטהרה וביותר השתוקקות ונענועין, עולה מורא על ראשו שחס ושלום אי אפשר לתקן עוד אחר שכבר עברו הימים הקדושים.

אל יאמר בן ואל יתאש מלשוב, כי כעת היא השבת הראשונה בשנה זו, והיא שיכת עדין לימים הקדושים, על בן יש בכח שבת זו לתקן הכל על נכון:

בית אברהם

רבי אברהם מסלונים זיע"א

בשבת בראשית נמשכת עדין הארת שמחת תורה

בשבת שאחרי חג עדין נמשכת הארת החג. ואותו דבר בכל שבת שאחרי חג, אם בן בשבת זה יש בו הארת שמחת תורה.

'בראשית' כנגד ר"ה 'נח' כנגד יוה"כ 'לך לך' כנגד סכות

ואדמו"ר אבי זקני בעל 'סוד העבודה ו"ל אמר, כי 'שבת בראשית' הוא נגד

עבודת ה', שאומר בלבו קל וחמר, מה זה שמתאנה לדבר עברה שהוא קלה ונפסד בזמן מועט, מפל שכן שראוי לו להתלהב לעבודת השם יתברך שעבודה זו יקיים לעולם.

והיות מקדם נאמר הקרא (ו ב) ויראו בני האלהים את בנות האדם כו', שמראה הכתוב שאז היה חן רע בעולם, שהנשים היה להם חן בעיני האנשים, ומכח זה בחרו להם כל אשר רצו, הודיע הכתוב ונח מצא חן, פרוש מצא בעולם מדת חן שהיה לתאוצ רעות וכו'.

ואמר הכתוב ונח מצא חן בעיני ה', שנת הגביה חן הוא בעיני ה', לקדושה, שממנו לקח עבודת ה', שאמר מה שיש חן לתאוצ רעות, מפל שכן שהיה אדם משתוקק שימצא חן בעיני ה' על ידי עבודתו ותורתו ויראתו, ודו"ק:

שבת בראשית

דברי יחזקאל

רבי יחזקאל משינאוהו זיע"א

'שבת בראשית' - התחלה חדשה לאחר הקבלות טובות של הימים נוראים

טעם למה נקרא פרשת בראשית 'שבת בראשית', ולמה לא נקרא בן פרשת נח או פרשת לך, שבת נח או שבת לך. אמר מורי חמי הגאון הקדוש אריה דבי עילאי אב בית דין דקהלת ווישניצא זלה"ה, דהענין פך הוא.

דכימים הנוראים הקדושים כל אדם היה לו אז הרהור תשובה, וקבל אז על עצמו איזה הנהגה טובה כל איש לפי ערכו

לְבֵיתוֹ אָמַר הַמֶּלֶךְ שְׁאֲמַנְם כְּבוֹדוֹ בְּכֹל מְקוֹם כְּדַבְּעֵי וּכְהִגֹּן, עִם כָּל זֶה עָקַר הַכְּבוֹד לְמֶלֶךְ הוּא בְּדוֹקָא בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ וְהִיכְלוֹ וְשִׁלְחָנוּ שְׁלַחַן הַמֶּלֶךְ.

וּכְמוֹ כֵּן בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה יוֹם כְּפוּר סְכוּת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עוֹשִׂים כְּבוֹדִים לְמֶלֶךְ הַכְּבוֹד עַל יְדֵי מַצּוֹת וּמַעֲשִׂים טוֹבִים, שׁוֹפֵר, יוֹם כְּפוּר, סֶפֶה, אֲרֻכָּעָה מֵיָנִים, עֲרֻכָּה, הַקְּפוּת, עִם כָּל זֶה שְׁלַחַן הַמֶּלֶךְ הוּא בְּשִׁבְת קִדְשׁ דִּיִּיקָא, וּכְשִׁחוּזָרִים לְשִׁבְתוֹת הַשָּׁנָה שֵׁם הוּא בֵּיתוֹ, עַד כֵּאֵן דְּכָרְיוּ הַקְּדוּשִׁים.

וְהִיא מְסִים הַגָּאוֹן מוֹרְנוּ הֶרֶב שְׁמוּאֵל הַנָּזִל, שְׁבוּדָאֵי יֵשׁ סוּדוֹת גְּדוּלוֹת בְּמִשְׁל הַזֶּה, עִם כָּל זֶה גַם בְּפִשְׁטוֹת הוּא מוֹכֵן הֵיטֵב:

לקוטי טיחות

רבי מנחם מנדל מליובאוויטש זיע"א

שבט בראשית כוללת בתוכה את כל השנה

כְּבוֹד קִדְשַׁת מוֹרֵי חֲמֵי אֲדוּמוֹר אָמַר פְּעַם, שְׁבְרֵאשִׁית הִיא פְּרִשָׁה אֲרַכָּה. וּפְרַשׁ אֶת דְּכָרְיוֹ: הַכּוֹנֵה הִיא בְּפִשְׁטוֹת, שְׁפִרְשַׁת בְּרֵאשִׁית מְקִיפָה תְּקוּפָה שְׁלִמְעָלָה מְאֵלֶךְ וְחִמְשׁ מֵאוֹת שָׁנָה. אֵינן פְּרִשָׁה נוֹסֶפֶת הַמְּקִיפָה תְּקוּפָה אֲרַכָּה כְּזוֹ.

לְפִי הַחֲשׁוֹן הָרִי כָּל הַפְּרָשִׁיּוֹת יְחַד אֵינָן מְקִיפוֹת תְּקוּפָה אֲרַכָּה כְּזוֹ כְּמוֹ פְּרִשַׁת בְּרֵאשִׁית, כִּי סִיּוּם הַתּוֹרָה הוּא בְּשֵׁנַת ב' אֲלָפִים תַּפ"ח, מְכַאֵן שְׁכָּל הַפְּרָשִׁיּוֹת אֵינָן מְקִיפוֹת תְּקוּפָה כְּזוֹ כְּפִי שְׁמְקִיפָה פְּרִשַׁת בְּרֵאשִׁית.

מִשְׁמַעוֹת הָאָמוֹר בְּרוּחֵינֵינוּ: יְדוּעַ הַפִּתְגָּם: בְּאוֹתָהּ בְּחִינָה שְׁאֲדָם מְעַמִּיד אֶת עֲצָמוֹ בְּשִׁבְת בְּרֵאשִׁית - כִּף זֶה גִּמְשֵׁף כָּל הַשָּׁנָה. כְּשִׁאֲדָם מְעַמִּיד עֲצָמוֹ בְּשִׁבְת בְּרֵאשִׁית

ראש השנה, 'נח' נגד יום הכפורים, 'לך' נגד סכות:

פרי צדיק

רבי צדוק הכהן מלובלין זיע"א

פרשת בראשית מסגלת לאורו של משיח וגאלה

כְּתִיב 'עֲלֵת שִׁבְת בְּשִׁבְתוֹ' (כמדבר כח ט), וְכֵן 'וּמִדֵּי שִׁבְת בְּשִׁבְתוֹ' (ישעיה סו כג), שְׁכָּל שִׁבְת יֵשׁ לוֹ קִדְשָׁה מִיְחַדָּת לְאוֹתוֹ שִׁבְת, וְהַקְּדוּשָׁה הוּא קִדְשַׁת הַפְּרִשָׁה שְׁקוּרִין בְּשִׁבְת זֶה, וְקִדְשַׁת פְּרִשַׁת בְּרֵאשִׁית הוּא שְׁיִזְכוּ לְאוֹר וְרוּחוֹ שֶׁל מְשִׁיחַ.

וְעַל כֵּן מִתְחִילִין בְּרֵאשִׁית בְּשִׁבְת אַחֲרוֹנָה מִחֲדָשׁ תְּשִׁרִי, שְׁלֵא יִצִּיר שְׁיִקְרָאוּ בְּרֵאשִׁית בְּחֻשׁוֹן אִם לֹא שִׁיחָה שְׁמַחַת תּוֹרָה בְּשִׁבְת וְלֹא אד"ו ראש, שְׁאֵף שְׁרוּאִין שְׁעָבְרוּ כְּמָה יוֹתֵר מִי"ח מֵאוֹת שָׁנָה וְלֹא זְכִינּוּ לְהַגְאֵל עֲדִין, אוֹלֵי בְּשִׁבְת זֶה נִזְכָּה לְהַגְאֵל מִיָּד עַל יְדֵי הַתְּעוֹרְרוֹת תְּשׁוּבָה מְלַעֲיָלָא, וְכָל הַחֲדָשׁ מְסַגֵּל לְזֶה (אוֹת ה):

בספר חיים

רבי חיים מצאנז זיע"א

כבוד ומעלת השבת חביב לפני הקב"ה יותר מכל עבודת המועדים

הַגָּאוֹן הָאֵמְתִי מוֹרְנוּ הֶרֶב שְׁמוּאֵל עֲנַגִּיל וְצ"ל אב"ד ראדומיִשְׁלָא, שְׁמַע בְּעַצְמוֹ מִפָּה קְדוּשׁ שֶׁל זְקֵנֵי הַקְּדוּשׁ מְצַאנּוּ זִיעַ כְּשִׁחָה אֲצִלוּ בְּשִׁבְת בְּרֵאשִׁית, שְׁשִׁבְת בְּרֵאשִׁית זֶהוּ מְשַׁל לְמֶלֶךְ שְׁהִיָּה מְטִיל בְּמַדִּינּוֹת מְלַכּוֹתוֹ, וּבְכָל עִיר וְכַרְף שְׁהִגִּיעַ הַמֶּלֶךְ עָשׂוּ לוֹ קַבְּלַת פָּנִים עִם כָּל מֵינֵי כְּבוֹדִים שׁוֹנִים, וְהוֹשִׁיטוּ לוֹ דוֹרוֹנוֹת כְּרָאוֹי לְמֶלֶךְ, וְכַדּוּמָה, וְאַחַר כֵּן כְּשִׁחְזוּ

תקנה שִׁיחוס עָלָיו הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וַיַּחְזִירָהוּ
בְתִשְׁבֻּכָה, וְשִׁיכַל לְזִכּוֹת עֲדוּן לְקִדְשֵׁת הַסֶּפֶה
שֶׁהַכּוֹכָבִים נִרְאִים לְתוֹכָהּ וְכוּ'.

וַיְדוּעַ כִּי אֶצֶל מֶרְן הַדְּבָרִי חַיִּים הָיוּ בְּאִים
לְשִׁבְתָּ זֶה הֲרֵבָה רַבָּנִים גְּדוּלֵי עוֹלָם,
שֶׁלֹּא הָיָה לָהֶם אֲפָשְׁרוֹת לְעֹזֵב אֶת צֵאֵן מְרַעִיתָם
מִשֶּׁשׁ יָמִים הַנּוֹרְאִים, וּבָאוּ לְשִׁבְתָּ זֶה שֵׁשׁ בָּה
הַמִּשָּׁךְ לַיָּמִים הַנּוֹרְאִים כְּדֵי לְחַסּוֹת בְּצֵל קִדְשׁוֹ
(שיעור חומש רש"י פרשת בראשית תשל"ה):

ראש חדש חשוון

אמרי חיים

רבי חיים מאיר מוויז'ניץ זיע"א

בחדש חשוון מרגשת עדין קדשת הימים נוראים

צְרוּרָה חֲדָשׁ חֲשׁוֹן וּדְבַשׁ הַיּוֹם הַזֶּה ה' (ורבים
כו טו-טז). בְּחֻדְשׁ חֲשׁוֹן עוֹד מְרַגֵּשׁ קִדְשֵׁת
הַיָּמִים הַנּוֹרְאִים שֶׁל תִּשְׁרִי וְכוּ', הַיּוֹם דָּא
רֵאשׁ הַשָּׁנָה (הוֹדֵר הַקְּדוּשָׁה), נוֹטְרִיקוֹן מְקַדְּשׁ
יִשְׂרָאֵל וַיּוֹם הַיְצִירָוֶן.

וַיְדַבֵּר הַיּוֹם הַזֶּה – הַמְתִּיקוֹת וַנְעִימוֹת שֶׁל
רֵאשׁ הַשָּׁנָה, ה' – הוּא מֵה שֶׁמִּשְׁבַּחֵינּוּ
וּמְקַלְטֵינּוּ לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וְעוֹסְקֵינּוּ כָּל הַיּוֹם בְּגִדְלוֹת
הַבוֹרָא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ – וּבְכֵן יִתְקַדֵּשׁ שְׁמֵךְ.

יְדוּעַ מֵה שֶׁפָּרַשׁ הַקְּדוֹשׁ מְרוֹוִין זִי"ע שֶׁהוּא
מְלִשׁוֹן רַחוּשֵׁי מְרַחֲשֵׁינּוּ שְׁפוֹתֵיהָ
מֵהַתְּפִלוֹת שֶׁל יָמֵי הַרְחָמִים וְהַסְּלִיחוֹת. וַיֵּשׁ
לְהַמְשִׁיל זֹאת לְגִלְגַּל הַמַּמְנָע עַל יְדֵי עֲלֵעֶקְטָרִי,
שֶׁגַם אַחֲרֵי הַפְּסֻקָת כַּח הַעֲלֵעֶקְטָרִי עֲדוּן מִמִּשְׁיָךְ
לְהַסְתוֹבֵב מִצְמוֹ מִכַּח הַנְּעֻצָה:

בְּהַתְּרַחְבוֹת – נִמְשַׁכֵּת הַהֲרַחְבָּה לְכָל הַשָּׁנָה
בְּכָל הַעֲנִינִים, הֵן בְּרוֹחַנִיּוֹת וְהֵן בְּגִשְׁמִיּוֹת וְכוּ'.

טַעַם הַדְּבָר הוּא, הוֹאִיל וּבְרֵאשִׁית הִיא פְּרֻשָּׁה
גְּדוּלָּה, הִיא כּוֹלֵלֶת וּמְקִיפָה תְּקוּפָה שֶׁל
כִּמָּה וְכִמָּה שָׁנִים, הִיא אַף כּוֹלֵלֶת בָּה אֶת כָּל
סֵדֵר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת, לְפִיכֵךְ נוֹגַעַת הַהִנְהָגָה
שֶׁבְשִׁבְתָּ בְּרֵאשִׁית לְכָל הַשָּׁנָה:

שבע חיים

רבי יקותיאל יהודה מצאנז זיע"א

הימים הנוראים ממשיכים עד אחר שבת
בראשית

מַקְבֵּל אֶצְלָנוּ שֶׁהַיָּמִים הַקְּדוּשִׁים נִמְשָׁכִים עַד
אַחַר שִׁבְתָּ בְּרֵאשִׁית, וּבְשִׁבְתָּ בְּרֵאשִׁית
עוֹד הָיָה מַעֲיֵן רֵאשׁ הַשָּׁנָה, וְזֹאת כִּי אַז הוּא
הַזְּמַן שֶׁרוּצִים לְהַמְשִׁיךְ גַּם בְּגִשְׁמִיּוֹת, שִׁבְיָמִים
הַקְּדוּשִׁים בִּקְשׁוּ רַק עַל עֲנִינִים וְרוֹחַנִיִּים וּבְכֵן
תֵּן פְּחָדָךְ וְכוּ' מִלֶּךְ עַל כָּל הָעוֹלָם כְּלוּ בְּכַבּוּדְךָ,
אֲבָל כְּשֶׁמַּגִּיעִים שְׁמִינֵי עֲצָרֶת וְשִׁמְחַת תּוֹרָה
מֵתַחִילִים כְּבָר לְבַקֵּשׁ קָצֵת עַל גִּשְׁמִיּוֹת, כִּי
כְּדֵי שִׁיּוּכְלוּ לְהַתְּנַהֵג כִּיהוּדֵי יְקוּקִים גַּם לְגִשְׁמִיּוֹת,
וְזֶה נִמְשָׁךְ גַּם בְּשִׁבְתָּ בְּרֵאשִׁית וְכוּ'.

שִׁבְתָּ זֶה עֲדוּן נִכְלָל בַּיָּמִים הַנּוֹרְאִים, וְטוֹבְלִים
פְּרוּסַת הַמוֹצֵיא בְּדָבָר לְבַקֵּשׁ עַל שָׁנָה
טוֹבָה וּמְתוּקָה, כִּי ה' אֶרְךָ אַפִּים וְעֲדוּן שְׁעָרֵי
רַחֲמִים פְּתוּחִים שֶׁכָּל הַרוּצָה יִכְנֵס וַיַּעֲשֶׂה
תְּשׁוּבָה, וַיִּקְבַּל עַל עֲצָמוֹ לְלַמֵּד מִקְרָא מִשָּׁנָה
וּתְלַמּוּד וּבָנָה יַעֲלוּ בִּידוֹ הַתְּקוּנִים שֶׁל רֵאשׁ
הַשָּׁנָה יוֹם הַכַּפּוּרִים וְסֻכוֹת וְכוּ'.

זְקֵנִי הַקְּדוֹשׁ מִצְאָנז זִי"ע נִהַג לְהַפְּרֵךְ מִן
הַסֶּפֶה בְּרֵאשׁ חֲדָשׁ חֲשׁוֹן, שֶׁאַף מִי
שֶׁלֹּא עָשָׂה תְּשׁוּבָה בְּשִׁבְתָּ בְּרֵאשִׁית עוֹד יֵשׁ

אוצרות גאוני הדורות

ת' תורה, ועין במשלי באריכות. גם מרמזין בו ששה עקרים לעבודת הבורא. ב' בטחון, ר' רצון הבורא, א' אהבה, ש' שתיקה, י' ראה, ת' תורה.

פרם שלמה

רבי שלמה טובינאנה זצ"ל

רמז לשלשת המסכתות העוסקות בדניי ממונות

שמעתי מהרב למודי ה' נר"ו, כי ראשי תבות 'בראשית ברא אלהים' ב'כא, שם רמז לג' בבות, שהן ב'כא קמא, וב'כא מציעא, וב'כא בתרא, שהם עקר דיני ממונות, והוא העמוד הראשון שהעולם עומד עליו, כדנתן במשנת חסידים (אבות פ"א מ"ח) על שלשה דברים העולם עומד, על הדין, ועל האמת, ועל השלום.

וזה שאמר 'בראשית ברא אלהים' שהוא דין, כשמתקנים הדין למטה על ידי השלש בבות הנזכרות, אז יתקנם בריאת השמים והארץ, ולכן סופי תבות 'בראשית ברא אלהים' הם אותיות אמת, שם רמז למה שאמרו בגמרא (שבת י') שכל הדין אמת לאמתו נעשה שתף להקב"ה במעשה בראשית, עכ"ר.

נחלת שמעון

רבי שמעון אשכנזי זצ"ל

עקר עבודת ה' התחלת עשיית המצוה

הנה בריאת העולם היתה בשביל ישראל שיקנימו את התורה, כמו שדרשו ז"ל בשביל התורה שנקראת ראשית ובשביל ישראל שנקראו ראשית, הנה רז"ל (סוכה נב:) דרשו על

בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ
(א א)

דעת זקנים מבעלי התוספות

רמז תבת 'בראשית' לימות העולם

כתבת 'בראשית' יש שש אותיות כנגד ימי המעשה. ובאותו פסוק יש בו שבע תבות, כנגד ימי השבוע. ובו כ"ח אותיות, כנגד כ"ח ימי החדש. ובפסוק זה יש ששה אל"פין, כנגד ששה אלפי שני הוי עלמא, דכל אל"ף ואל"ף משמע אלף. ובפסוק שלאחריו 'והארץ פתב ב' אל"פין, כנגד ב' אלפים ימות המשיח. ובפרשת בא (שמות יג ט) בקרא ד'למען תהיה תורת ה' בפיר', פתב ב' אל"פין כנגד ב' אלפים תורה.

אדרת אליהו

רבי אליהו מוילנא זצ"ל

רמז לארבעה קנינים שקנה הקדוש ברוך הוא

ארבעה קנינים קנה הקדוש ברוך הוא, תורה, וישראל, בית המקדש, שמים וארץ. וארבעה אלו ששה הן, כי שמים וארץ הן שנים. ובית המקדש גם כן שנים, של מעלה ושל מטה.

והן מרמזין במלת 'בראשית', ב' בית של מטה, ר' ראשון, הוא בית המקדש של מעלה כמו שנקרא (ירמיה יז יב) 'מרום מראשון, א' ארץ, ש' שמים, י' ישראל, ת' תורה.

רמז הששה דברים שקרמו לעולם

וכן מרמזין בו ששה דברים שנקרמו לעולם, ב' בית המקדש של מעלה ושל מטה כנ"ל, א' אבות, ש' שמו של משיח, י' ישראל,

תחלה לדין. וראיה לדבר מהפסוק "לעשות משפט עבדו [תחלה, ורק אחר כך] ומשפט עמו ישראל" (מלכים א' ח נט), כלומר, שבקש שלמה מה' שישפט אותו, לפני שישפט את ישראל.

ומביאה הגמרא שני טעמים, אחד, שאין זה דרך ארץ שיהיו נדונים כל העולם תחלה, והמלך ישתהה בחוץ. וטעם שני, שלא יתפרץ חרון אף על המלך, לאחר שינאה ה' את חטאי כל העם.

עוד יש להקדים את דברי הירושלמי (ר"ה פ"א ה"א), 'הקדוש ברוך הוא דן את ישראל ביום בשעה שהם עוסקים במצות, ואת האמות בלילה, בשעה שהם בטלים מן המצות'.

יוצא לפי זה, שה' דן את ישראל ראשונים שהם בבחינת מלכים כלפי כל הגוים, ועוד שדן את ישראל ביום ואת הגוים בלילה.

לפי זה יוצא, שאם היה הלילה הולך אחר היום, אז אפשר שישאל יהיו נדונים ראשונים ביום ולאחריהם אמות העולם בלילה, אך מפנין שנאמר "ויהי ערב ויהי בקר" והינו שהיום הולך אחר הלילה, מכרח שראש השנה צריך להיות שני ימים, כדי שישאל יהיו נדונים ראשונים ביום הראשון, ואמות העולם אחריהם בלילה, כלומר בלילה היום השני של ראש השנה, ומכאן שראש השנה שני ימים'.

ויאמר אלהים תדשא הארץ דשא עשב מזריע זרע עץ פרי (שהוא טעם העץ כטעם הפרי, והיא לא עשתה כן, אלא 'ותוצא הארץ וגו' ועץ עושה פרי ולא העץ פרי, לפיכך בשנתקלל אדם על עונו, נפקדה גם היא על עונו ונתקללה, רש"י) (א א)

פסוק (תהלים לו לב) 'צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו ה' לא יעזבנו בידו' כי האדם אינו יכול לעמד נגד יצר הרע, אמנם ה' לא יעזבנו בידו, וכמו שאמרו רז"ל (שבת קד.) הבא לטהר מסייעין לו.

הינו, שהשם יתברך אינו רוצה מן האדם כי אם התחלה שיתחיל לעשות מצוה, והש"י יעזר לו לגמר המצוה, דכלא עזר מן הש"י ודאי אי אפשר לעשות שום מצוה, וכיון שהש"י עזר לו אם כן במה עובד להש"י, הלא לא עשה כלום אלא הש"י עזר לו, ודאי דעקר עבדות ה' הוא התחלה שמתחיל לעשות המצוה, אבל אחר כך אינו שלו בין שמייעין לו מן השמים.

זהו פרוש הפסוק בראשית, בשביל ראשית מכל מצוה שבני ישראל מתחילין לעבד ה', בשביל זה ברא אלהים את השמים ואת הארץ, הינו כל בריאת העולם, 'את' אחי לרבוני טפל לשמים וארץ.

ויהי ערב ויהי בקר יום אחד (מכאן שראש השנה שני ימים, מדרש פליאה) (א ה)

בן לאברהם

בני אברהם ביטון זצ"ל

ישראל נדונים בראש השנה ראשונים, וכיום ולא בלילה

וצריך להבין, כיצד למדים מפסוק זה שראש השנה הוא שני ימים. ויש להקדים את דברי המשנה בחלין (פג.), ש"יום" האמור במעשה בראשית, היום הולך אחר הלילה. ופרש רש"י, שזה נלמד מהפסוק "ויהי ערב ויהי בקר", בתחלה "ערב" ואחר כך "בקר".

עוד יש להקדים, את דברי הגמרא בראש השנה (פג.), 'מלך וצבור, מלך נכנס

וישבת ביום השביעי מכל מלאכתו אשר עשה

(ב ב)

בית הלוי

רבי יוסף דב בר סולוביצקי זצ"ל

עשרה דברים שנבראו בערב שבת לא נגמרו מלאכתם, ולפיכך לא נאמר 'ויכל מכל מלאכתו'

בתחלה לא אמר הכתוב 'כל מלאכתו', ונגבי שבייתה אמר 'מכל מלאכתו'. והטעם ד'ויכל' פרושו שגמר אותם ונגמרו בצורתם, ועל כן לא אמר בו 'מכל מלאכתו', דיש דברים שלא נגמרו לגמרי אז, וכמו עשרה דברים שנבראו בערב שבת בין השמשות, פי הארץ, ופי הבאר, ופי האתון (אבות פ"ה מ"ו), וכלם דבריאיתם היתה אז, ויגמרם השם יתברך כל אחד בזמנו.

אכל גבי שבייתה דפרושו הפסק מלחדש מלאכה אמר בו 'מכל מלאכתו', שמכלם שבת ביום השבת. וזהו ששים 'אשר ברא אלהים לעשות', דעכשו היתה בריאתם, ולעשות לעתיד כל אחד בזמנו, דגם מהם שבת.

ויברך אלהים את יום השביעי ויקדש אותו (ברכו

בעטוף וקדשו במקושש, ב"ד יא ב) (ג א)

חמדת ישראל

רבי ישראל יהודה קארפונקעל זצ"ל

מקושש למד מכלאים בציצית לרחות לא תעשה

ונראה לעניות דעתי, על פי מה שאמרו חז"ל (תוס' ב"ב קט: ד"ה אפילו בשם מדרש) מקושש לשם שמים נתפנן, כדי שממנו ילמדו וייראו לעבר עברה.

ולכאורה קשה וכי אומרים לאדם חטא כדי שיזכה תברך, והא אפלו באסור דרבנן קימא לן דלא אמרינן חטא כדי שיזכה

אמרי אש

בטם רבי יהודה אייזנשטער זצ"ל

אלו הוציאה הארץ עץ פרי, לא היתה חנה פאה לירי מכשול במניעת נגיעה בעץ

והנה טעמא פעי למה נתקללה דוקא בעת אשר נתקלל האדם. ונראה, דהנה חנה אמרה להנחש 'פי מפרי העץ אשר בתוך הגן אמר לא תאכלו ולא תגעו בו' (ג א), והביא רש"י וזה לשונו: הוסיפה על הצווי, לפיכך באה לידי גרעון, הוא שנגמרה (משלי ל 1) 'לא תוס על דבריו'.

והנה באמת הרי מצינו כמה גדרים וסגים אשר עושים לבלתי יבוא לידי אסור, ואם כן למה בא התקלה על ידי זה מה שהוסיפה הנגיעה.

אמנם, הנה באמת פי הנגיעה באכלין אשר אסורין לאכל, הנה כבר מצינו שאסור גם לצע כמו חמץ בפסח ויועין במגן אברהם סי' תריב ס"ו, אמנם לצע בעץ שאינו המאכל גופייה שמה יאכל המאכל, אסור זה הוי גזרה לגזרה, והוסיפה על הצווי מה שאינו שייך לגזר.

כל זה הוא פאשר הוא עתה שאין טעם העץ והפרי שוין, ואם כן לא שייך סיג וגדר כלל מה שאמרה שלא יגע בעץ, אמנם אם היתה טעם העץ והפרי שוין, לא היתה בה הוספה ורק משום גדר וסיג.

והנה שפיר, כשנתקלל האדם, וזה בא לו לאדם על ידי ההוספה מה שלא היתה מקום לעשות גדר וסיג, ולכך נתקללה האדמה גם כן, שאם היתה טעם העץ והפרי שוין, לא הוי באין לידי תקלה.

ויכל אלהים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה

מקום ראוי להשראת השכינה, עין שם שהאריך
בנעם דבכיוו.

דלפי זה יש להכין טעם לתוספת שבת
מבעוד יום, ולפי זה לא קשה למה
לא כתיב ויהי ערב ויהי בקר' ביום השבת,
דלאשמעינן אתא דלא רק בערב, כי אם צריך
להוסיף לקבל קדשת שבת מבעוד יום. וכזה
מדיק לשון הגמרא (שבת קיט:): כל האומר ויכלו
מבעוד יום נעשה שבת למעשה כראשית,
והקשו דהאריך כול להיות שבת בדבר שפכר
נגמר, אבל בזה שהוסיף מדיליה מבעוד יום
שכרו הרבה מאד.

וידוע דבני עליה שהם מועטים הם כל ימי
השבוע בבחינת שבת, מפני שהם
מקיימים זכור את יום השבת מחד בשבתא,
אבל לפשוטי עם שהם טרודים כל ימי החל
על המחנה ועל הפלפלה גם הם צריכים לפחות
להוסיף מחל על הקדש. וידוע ששמור הוא
לא תעשה, וזה מתחיל מבעוד יום, הינו מבין
השמשות, וזכור הוא מצות עשה לקדש את
השבת מבעוד יום להוסיף על הקדש.

ומעתה זהו פונת המדרש, למה לא כתיב
'ויהי ערב ויהי בקר' ביום השבת,
שמע מנה דלא סגי לשמר את השבת בעצמו,
אלא צריך לקדש מבעוד יום, מכאן שנשים,
אף שהם במדרגה נמוכה, אבל מפני שהן
בשמירה, פרוש בשבת שהיא קדושה מעצמה,
כמו בן צריכין להוסיף וישנם גם בזכירה
לפחות התוספות שבת פנ"ל.

ויצו ה' אלהים על האדם לאמר מכל עץ הגן
אכל תאכל. ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל
ממנו כי ביום אכלך ממנו מות תמות (ב טו-טז)

חכרך, דדוקא בעשה קיימא לן דאומרים אם
לא פשע אכל לא לעבר בלא תעשה, כל שכן
באסור שבת דחמירא.

אבל אפשר לומר, דמחמת שרצה לקדש שמו
הגדול ולקיים מצות עשה של ונקדשתי
בתוך בני ישראל (ויקרא כב לב), זה דוחה לא
תעשה של שבת, הגם ששבת הוא עשה ולא
תעשה.

אבל ידוע שיטת הריב"א שמוכא בתוספות
בחלין (קמא. ד"ה לא) הגם דאין עשה
דוחה לא תעשה ועשה, אבל הלא תעשה
נדחה, ואמרו בגמרא (מו"ק יד:): דאתי עשה
דרבים ודחי עשה דיתיד, וממילא יש לומר
דעשה של ונקדשתי הוא דוחה עשה ולא
תעשה דשבת. ומנין אנו ללפינן דעשה דוחה
לא תעשה מכלאים בציצית (יבמות ד.).

ולפי זה יש לפרש פונת המדרש ויבכרך את
יום השביעי בעטוף, פרוש בציצית,
ומשם ללפינן דעשה דוחה לא תעשה, וינקדש
אתו במקושר שקדש שם שמים.

חמדת ישראל

רבי ישראל יהודה קארפונקעל זצ"ל
תוספת שבת מלמדת שכל אחד יכול לדבק
בה

במדרש פליאה, למה לא נאמר ויהי ערב
ויהי בקר ביום השבת, מכאן שנשים
חייבות בקדוש היום. ונראה לעניות דעתי על
פי מה שפרש הקדשת ציון זי"ע, שקדשת
שבת, אף שגדלה מעלתה וקדושה מעצמה,
אפלו הכי צריך האדם להכין את עצמו בהכנה
דרבה לטהר ולקדש עצמו מבעוד יום שיהיה

מקוה המים

רבי שלמה טאפיר זצ"ל

ה' אסר על האדם אכילה מעץ הדעת גם באופן של אכילה גסה

יש לְדַקְדַק, מְדוּעַ כִּפְלֵהוּ דְבָרָיו וְאָמַר 'אֲכַל תֹּאכֵל', עוֹד קָשָׁה, כִּי מֵאַחַר שֶׁבָּא ה' לְאֶסֹר עַל הָאָדָם אֶת אֲכִילַת עֵץ הַדַּעַת, מְדוּעַ הִצְרִיחַ לְהַקְדִּים וּלְהַתִּיר לוֹ לְאָכֹל מִשְׂאֵר כָּל הָעֵצִים. וְעוֹד, שֶׁתַּחֲלָה הִנֵּה צְרִיף לְהוֹדִיעַ לוֹ אֶת הָאֶסֹר לְאָכֹל מֵעַץ הַדַּעַת, שֶׁהָרִי זֶהוּ עֶקֶר דְּבָרָיו.

ויש לְבַאֵר עַל פִּי מַה שֶּׁפָּסַק מִרְן בְּשִׁלְחַן עֲרוּף (או"ח תריב ס"ו), לְגַבֵּי יוֹם הַכַּפּוּרִים, 'אֲכַל אוֹכֵלִים שְׂאִינָם רְאוּיִים לְאֲכִילָה, אוֹ שְׂאֲכַל אֲכִילָה גְּסָה, כְּגוֹן, מִדָּ עַל אֲכִילָה שְׂאֲכַל עֶרֶב יוֹם הַכַּפּוּרִים, עַד שֶׁקָּץ בְּמִזְוֹנוֹ, פְּטוּר'.

ועל פִּי זֶה יֵשׁ לֹמַר, שֶׁחֲשַׁשׁ ה' שְׂאָם יֵאמַר לְאָדָם רַק אֶת הָאֶסֹר לְאָכֹל מֵעַץ הַדַּעַת, יוֹרָה הָאָדָם הַתֵּר לְעַצְמוֹ לְאָכֹל מִכָּל עֵץ הַגֵּן עַד שְׂיִשְׁבַּע, וְאִזּוֹ יֵאכַל מֵעַץ הַדַּעַת אֲכִילָה גְּסָה, וְלֹא יִתְחַבֵּב עָלֶיהָ.

לפיכך, הַקְדִּים וְאָמַר לְאָדָם, 'מִכָּל עֵץ הַגֵּן אֲכַל תֹּאכֵל'. אֵךְ אֵךְ אִם תֹּאכַל אֲכִילוֹת הַרְבֵּה מִשְׂאֵר הָעֵצִים וְתִשְׁבַּע מֵהֶם, אֵךְ עַל פִּי כֵן יִמְעַץ הַדַּעַת טוֹב וְרַע לֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ, וְאֵךְ שְׂזוּהֵי אֲכִילָה גְּסָה, אֶסֹרָה עָלֶיךָ אֲכִילָה זוֹ. (בִּאֲרִיכוֹת 'מִכּוֹן חֲכָמֵי סִפְרֵי נִתְיָבוֹת)

ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו כי ביום אכלך ממנו מות תמות (כ"ו)

כבוד שמים

רבי אברהם שטרן זצ"ל

אדם הראשון אכל רק מן המשמין היוצאים מהפרי ולפיכך לא מת בו ביום

תבת 'מִמֶּנּוּ' נִרְאָה כְּמִיתָר, וְעוֹד הָא אֲכַל וְלֹא מֵת בּוֹ בַּיּוֹם. וְנִרְאָה לִי דְאָמְרוּ ו'ל (כ"ו)

יט ה) עֲנִיבִים סְחָטָה וְנִתְנָה לוֹ, וּבִכְפֻסָּחִים (לג):
יֵשׁ בְּפִלּוֹגְתָא אִי מִשְׁקִין הַיּוֹצֵאִין מִהַפְּרִי כְּפָרִי דְמִי אוֹ לֹא.

ועתה יֵשׁ לֹמַר, הַקַּב"ה אֶסֹר לְאָדָם לְאָכַל כָּל הַפְּרִי אֵךְ הַיּוֹצֵא מִמֶּנּוּ, אֲכַל גְּזֵרַת 'בְּיוֹם אֲכַלְךָ מוֹת תָּמוּת' לֹא הִנֵּה אֲלֵא אִם יֵאכַל 'מִמֶּנּוּ' מִפְּרֵי גוֹפָא, אֲכַל אִם רַק תֹּאכַל מִהַמְּשָׁקָה הַיּוֹצֵא וְלֹא 'מִמֶּנּוּ' אִזּוֹ רַק מוֹת יָמוּת, אֲכַל לֹא בְּיוֹם אֲכַלוֹ.

ולכן כְּתִיב שְׁנֵי פְעָמִים מִיתָה, אַחַת אֲאֲכִילַת פְּרִי, וְאַחַת מִמְּשָׁקָה הַיּוֹצֵא מִמֶּנּוּ, אֲכַל בְּיוֹם אֲכַלְךָ לֹא נִגְזַר רַק אִם יֵאכַל 'מִמֶּנּוּ' דוֹקָא, וְכִיּוֹן שֶׁלֹּא אֲכַל רַק מִהַמְּשָׁקָה הַיּוֹצֵא מִמֶּנּוּ לְכֵן מֵת אֲכַל לֹא בּוֹ בְּיוֹם.

אזנים לתורה

רבי זלמן טוירוצקין זצ"ל

כשיש דרך של התר יכול האסור לעמוד ולהתקיים | מעשה בדין תורה

מעשה וְנִקְרָאתִי לְעִיר אַחַת לְדִין תּוֹרָה שֶׁל הַקְהֵלָה עִם אֶחָד מִמְּשַׁרְתֵּיהָ, שֶׁשָּׁלַח יָד בְּמִסְחָר אֶחָד, הַשִּׁיף לְקַהֲלָה, וְהַקְהֵלָה הִזְנִיחָה אֶת הַמִּסְחָר הַהוּא, וְהַפְקִיד הַחֲזִיק בּוֹ לְעַצְמוֹ.

כבואי שְׂמָה נּוֹדַע לִי, כִּי הַקְהֵלָה לֹא שָׁלְמָה לְפָקִיד הַהוּא אֶת מִשְׁכָּרְתּוֹ יָמִים רַבִּים, וְהוּא מְטַפֵּל בְּמִשְׁפָּחָה גְּדוֹלָה, וַיִּבְחַר בְּמִסְחָר הַהוּא לְמַצֵּא מִמֶּנּוּ לְחֵם לְפִי הַטֵּף.

זֶה הִנֵּה בְּפִרְשַׁת בְּרֵאשִׁית. פְּנִיתִי אֶל זִקְנֵי הָעֵדָה וְאָמַרְתִּי לָהֶם, הֲלֹא תִגִּידוּ לִי, לָמָּה הֲאָרִיף הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַקְדִּים וְלֹאמַר 'מִכָּל עֵץ הַגֵּן אֲכַל תֹּאכֵל', הֲלֹא בְּעֶקֶר בָּא לְהַזְהִיר אֶת אָדָם הָרֵאשׁוֹן עַל אֲכִילַת עֵץ הַדַּעַת, וְהִנֵּה דִי לְפָנָיו לֹאמַר 'מֵעַץ הַדַּעַת טוֹב וְרַע לֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ'.

לו לעזר, שלא יצטרף לבטל מלמודו בתקון מאכלו ומלבושיו ויגדל בתורה. אכל אם לא זכה ועוסק בהכלים, יושב בסוד משחקים, אז 'כנגדו', כלומר לרעה לו, שאם לא היה לו אשה, היה בעצמו צריך לתקן מאכלו ומלבושיו, ולא היה לו פנאי להרבות הכלים, ודברי פי חכם חזן.

ויפל ה' אלהים תרדמה על האדם (ב כא)

בית אבות

רבי שלמה זלמן הרשמן זצ"ל

מפלה גדולה לאדם שצריך אכילה ושינה

שמעתי מפי הגאון מהר"י חיים ז"ל מוולוז'ין שהיה מרגלא בפומיה לומר, שלקח פתיב ו'ויפל וכו' תרדמה על האדם, לומר שהיא מפלה גדולה על האדם שהוא צריך לאכילה ושינה דברים של מעשה בהמה, ואף שאי אפשר לאדם להיות זולתם, עם כל זה יהא בעיניו כמו שכפאו שד שיהא עליו למשא, וכל שפן שלא יעשה אותם לעקר וקבע.

ויאמר הנחש אל האשה לא מות תמתון. כי ידע אלהים כי ביום אכלכם ממנו ונפקחו עיניכם והייתם כאלהים ידעי טוב ורע (ג ד-ה)

מים יחזקאל

רבי יחזקאל טאצנלבוך זצ"ל

פתוי הנחש שעל ידי אכילת עין הרעת וזכו להגיע לאחר מיתתם למדרגת מלאך

לדקדק שנוי הלשון, דהקב"ה אמר 'ביום אכלכם ממנו מות תמות', שתי מיתות, ונתנה לא הזכירה בפני הנחש רק מיתה

אלא למד אותנו הקדוש ברוך הוא דרך ארץ, שאי אפשר לומר למישהו 'מעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו' – לאסר עליו אכילת איזה דבר, עד שנקדים להראות לו מקור אחר פשוט וישר לפרנסתו, להקדים ולומר לו 'מכל עץ הגן אכל תאכל'.

כי באפן אחר, אם לא נראה לו דרך אחרת לפרנסתו ופרנסת אנשי ביתו, ופרנסתו משלת עלינו, אין לנו רשות לאסר עליו את הדרך המגנה, וגם אין תועלת מזה, ומסתמא לא ישמע לנו, כי על פת לחם יפגע גבר, ולא יבזו לגנב כי יגנב למלאות נפשו, כי יחסר פי אכף עליו פיהו.

לא טוב היות האדם לבדו, אעשה לו עזר כנגדו (אמר רבי אלעזר, מאי דכתיב 'אעשה לו עזר כנגדו', זכה עזרתו, לא זכה כנגדו, יבמות סג.) (ב יח)

אפריון

רבי שלמה גאנצפריד זצ"ל

טובת האשה לאיש העוסק בתורה

שמעתי מפה קדוש, ידיד נפשי הרב הגאון מו"ה הלל ל"ש ג"י אב בית דין דק"ק קאלאמיא יצ"ו, שאמרו בשם תלמיד חכם אחד, פרוש המאמר 'זכה עזרתו, לא זכה כנגדו', על פי הא דאיתא בגמרא שם, אשכחיה רבי יוסי לאלהו, אמר ליה פתיב 'אעשה לו עזר', במה אשה עזרתו לאדם, אמר ליה אדם מביא חטין, חטין כוסס, פשתן פשתן לובש (בתמיה), לא, נמצאת מאירה עיניו ומעמידתו על רגליו.

ולפי זה יש לומר דהכי פרושו, 'זכה היינו אם האיש זוכה ועוסק בתורה, אז האשה

אם לא תאכלוהו כלל מה שבח יש בזה, אולי סם המות הוא, עכ"ד.

ועל זה אמר הכתוב שפתוי זה נכנס בדעתה, ותרא האשה אימתי יהיה לנו טוב מן מצות העץ שנקבל שכר טוב על זה, דוקא אם יהיה תחלה למאכל, יען וכי הייתכן שיש תאנה בגוף האדם למראה עינים דוקא, דהיינו רואהו בלבד ואינו יודע טעמו, ואם כן אם לא נאכל ונדע טעמו ונפרש ממנו אחר כך בשביל מצוה, מה שכר טוב יש לנו בזה השמירה. ועוד הייתכן שיהיה נחמד העץ אצלנו להשכיל, כלומר בהשערת השכל שנחשב בשכלנו שהוא דבר מתוק וערב, דודאי לא נחמד דבר אלא אם כן יטעם ממנו ויערב לו, ולכן ותקח מפריו ותאכל בפעל.

ויקרא האדם שם אשתו חנה כי הוא היה אהב כל חי (ג ד)

לוח ארז החדש

רבי יצחק ליפמאן זצ"ל

הטביע הכורא בנשים חשקת הדבור כדי שיגדלו בנייהם בלשון רכה ומתק שפתים

בבעל הטורים פירש 'תורה' לשון דבור, כמו 'תורה דעת', כי תשעה קבין שיחה נטלו נשים. ויש לומר שעל כן הטביע הקדוש ברוך הוא כן בטבע האשה, על פי מה שנאמר במילדות (סוטה א'): 'שם האחת פועה' (שמות א טו) על שפועה לולד, ואחרי שהנשים תעודתן לגדל את ילדיהן הרפין, ולזה צריך להג הרבה יגיעת בשר לדבר על לב העוללים בשיחה רכה ורב דברים.

והנסיין יוכיח שאין בלח האנשים לדבר כל כך על לב הילדים הרפים להטות

אחת פן תמתין, והנחש אמר לא מות תמתין ב' פעמים. ועוד וכי מכת אכילת עץ הדעת יהיו באלקים [וכו'].

יבאר בהקדים מה שכתבו המפרשים, אדם בהיותו גשמי אין יכול לבוא למדרגת מלאך עד לאחר מותו אם זכה, וכן מצינו בזכריה (ג ט) שאמר לו הקב"ה ינתתי לך מהלכים בין העומדים האלה, לפי זה פן יאמר אדם הראשון טוב לי המות מחיים ויאכל מעץ הדעת, לזה אמר ליה הקב"ה מות תמות ב' מיתות, כלומר אף לאחר מיתתך לא תזכה למדרגת מלאך, ותנה שהוסיפה ואמרה לא תגעו בו, וכל המוסיף גורע שגורעה ואמרה רק פן תמתין, לזה אמר הנחש לא מות תמתין כפל, כי אם מיתה אחת, ואז טוב מות מחיים לזכות למדרגת מלאך, וזה שאמר והייתם באלקים.

ותרא האשה כי טוב העץ למאכל וכי תאנה הוא לעינים ונחמד העץ להשכיל ותקח מפריו ותאכל ותתן גם לאישה עמה ויאכל (ג ט)

בן איש חי - דרשות

רבי יוסף חיים ב"ר אליהו זצ"ל

פתוי הנחש לאכל פעם אחת מעץ הדעת ולדעת את טעמו הערב כדי שיקבלו שכר גדול על פרישתם מכאן ולהבא

ותרא האשה כי טוב העץ למאכל וכי תאנה הוא לעינים. הלשון כפול. ונראה לפרש בס"ד על פי מה שכתבו המפרשים ז"ל שהטעה אותה הנחש, באמרו שהקב"ה לא צוה שלא לאכל כלל מעץ הדעת, אלא רוצה פעם ראשונה תאכלו ותדעו טעמו טוב מאד, ואחר כך תפרשו ממנו בשביל מצות השי"ת, כדי שבזה יהיה שבח למצוה, מה שאין כן

ובזה הוכיח ה' לקין שהוא זה שהרג את הבל, וסתר את דבריו שאמר "לא ידעתי השמר אחי אנכי".

וירא ה' כי רבה רעת האדם בארץ וכל יצר מחשבת לבו רק רע כל היום (ו ה)

בנין אריאל

רבי שאול לונגוֹשטאם זצ"ל

מרכה שכר העשין על הלאוין כשהמחשבה רצינה

נראה לי פרושא דקרא לפי מה שכתב מהרש"א בחדושי אגרות (מכות כג: ד"ה א) אהא דנמנו ונמרו נוח לו לאדם שלא נברא משנברא, דלשון נמנו היינו שעמדו חכמים למנין המצות, וראו שהלאוין מרבין על העשין, וקרוב האדם להפסד יותר מן השכר, לכך גמרו דנוח לאדם שלא נברא, עין שם.

ושמעתי בשם אבי אדוני הגאון, דמכל מקום אפשר דשכר העשין מרבין על ענש הלאוין, דמחשבה טובה הקדוש ברוך הוא מצרף למעשה, אבל מחשבה רעה אין הקדוש ברוך הוא מצרף למעשה (קידושין מ).

נמצא דרמ"ח מצות עשה המעשה עם המחשבה עולים תצ"ו, והלא תעשה אין עולים אלא שס"ה, אם כן יש לומר דמכל מקום נוח לאדם שנברא, כי מתן שכרו מרבה, והיינו אם נמצא בו דבר טוב ומחשבה טובה.

אבל כאן נאמר 'כי רבה רעת האדם', רצה לומר שמרבה החוב יותר על הזכות, והיינו טעמא כי 'כל יצר מחשבת לבו רק רע' ולא טוב, אם כן נוח לאדם שלא נברא, ויאמר 'אמחה את האדם', אלא שינח מצא חן בעיני ה'.

אותן לכל אשר יתפצו, כמו הנשים אשר כחן בפיתון במענה רף ומתק שפתים ורב שימת הילדים, על כן נתן להן הקדוש ברוך הוא חשקת הדבור ביתר שאת על האנשים, כדי שיוכלו לשמר פקדתן הקדושה בגדול ילדיהן.

וזה שאמר על כן קרא שמה 'חנה' אשר היא מדברת בנעם מלולין, בשביל שתהא תעודתה להיות 'אם כל חי לגדל אותן על ברכיהן, לזה צריך אמירה נעימה היבא.

ויאמר ה' אל קין אי הבל אחיד ויאמר לא ידעתי השמר אחי אנכי (בשאר קו להקדוש ברוך הוא 'לא ידעתי, השמר אחי אנכי, אמר לו ה', 'קרקפתא דלא מנח תפלין את', מדרש פליאה) (ד ט)

בן אברהם

רבי אליהו עבאדי זצ"ל

ממצות התפלין הוכיח ה' לקין שהרג את הבל

יצריך באור מה הקשר בין מה שאמר קין למה שענה לו ה'. ונראה לכאור, על פי המבאר בגמרא ברכות (א), אבל ביום הראשון אסור בתפלין, וכך נפסק בשלחן ערוך (אור"ח לח ס"ה). נמצא, שבאותו היום שהרג קין את הבל, לא הניח קין תפלין.

ושאל אותו ה' 'אי הבל אחיד', ענה קין "לא ידעתי", אמר לו ה', לדברך שאינך יודע שאחיד הבל נהרג, אם כן אין סבה לכך שלא הנחת היום תפלין, ונמצא שאתה 'קרקפתא דלא מנח תפלין'. והרי בודאי שאין אתה בנדר זה, ובהכרח שמה שלא הנחת תפלין היה זה רק בסבת אבולותך על מות אחיד הבל.

מעשי צדיקים

לכל צרכיהם. היה עושה למעלה מיכלתו להושיע לכל יהודי מר ונדכא ולהיות לעזר לאלמנות נזקקות.

נכנס ובא אליו ידד געורים שהפירו מאז ומקדם, התלונן על דרכו ושאלו, "מה לך כי נטפלת לדברים גשמיים, לעניגי הארץ, וכי לך נוצרת, הרי מאז ומתמיד היה כל עסקך רק בענינים שברוח ובעבודת ה' יתברך."

ענהו הרבי, "בשעה שברא הקב"ה ארץ ומלאה, היה יושב כביכול עם נשמות הצדיקים בגן עדן והם נהנים מזיו השכינה, עוסקים רק ברוחניות. לפתע החל הקב"ה מתעסק בבריות עולמו, גם אז טען מי שטען, למה זה נטפלים כעת לעסק בענינים גשמיים".

(מעשי אבות)

ויבא אלמים את האור כי טוב ויבדל (א ד)

במדנש (רבתי פ"ג ופי"א) איתא, 'כי טוב' לגנוז, וגנוז לצדיקים וכו'.

רבי ברוך מקאמינקא מחסידי הבעל שם טוב הקדוש זיע"א, עוסק היה לפרנסתו במסחר בקר, רוכש עדרי בקר בגלילות הסמוכים, ומשגרום בידי שלוחים מיוחדים ליריד הבקר הגדול. שנה אחת שרר מצב מלחמה בעולם, הדרכים משבשות היו בגיסות, ומעשי שד ובזה מצד אנשי הצבא הפכו לשכיחים.

בשבת בראשית, עמד הרה"ק **הדברי חיים מצאנז** זיע"א לקדש בשלחנו הטהור אחרי שכבר מזגו עבורו את היין, החל מתעמק במחשבתו הנשגבה, ונשאר עומד זמן רב, עד שהגרות כמעט כבו.

לפתע הקיץ הרבי מדבקותו, ופנה לקדש על היין. במהלך הסעודה, נשא את משלו הטהור ויאמר. כאשר גוסע סוחר ליריד הגדול, עליו לעסק במסחרו, למכר ולקנות עוד ועוד סחורות, טרוד הוא במסחרו יומם וליל, אין עתותיו גידו להתישב ולחשב מה הרויח עד כה.

רק בשובו מהיריד הגדול, מתישב הסוחר כבר באכסניה הראשונה לערוך את מאזן חשבונותיו, מה הם הרווחים עמהם הוא שב לביתו. כן הדבר בשבת בראשית, בכל הימים טובים אין זמן לחשבון, רק בשבת בראשית, שהיא תחנה ראשונה אחרי הימים גוראים וכל חדש תשרי, עורכים חשבון מה הרוחנו בכל החדש המיוחד. (נועם טיה)

בראשית ברא אלמים את השמים ואת הארץ (א א)

ספר הרה"ק **רבי מרדכי חיים מסלונים** זיע"א, אחרי שעלה הרה"ק **רבי דב בער ממזריטש** זיע"א לשבת על כסא רבו הבעל שם טוב הקדוש זיע"א, מקדיש היה שעות רבות מזמנו למען פשוטי העם, כשהוא מאזין

ענהו הרבי, "מצינו בדברי חכמינו זכרונם לברכה, 'האורה שנבראה ביום ראשון, היה אדם מביט בה מסוף העולם ועד סופו. כיון שצפה הקדוש ברוך הוא בראשעים, גנזה לצדיקים'. גנז הקדוש ברוך הוא את האורה בתוך התורה הקדושה.

מי שאזכה, יכול להסתכל בתורה ולצפות באמצעות האורה הגנוזה בה מסוף העולם ועד סופו. אף אני כן עשיתי", סיים הבעל שם טוב את הספרו, "הבטתי בזהר הקדוש, וחייתי לשונו של רבי ברוך היכן הם, והנה לא נזקו כלל. (אור המאיר, מאור עיניים)

ויברא אלקים את התנינים הגדלים (א כא)

ברש"י, ובדברי אנדה, הוא לוי'תו וכן זוגו, שבראם זכר ונקבה, והרג את הנקבה ומלחה לצדיקים לעתיד לבוא וכו'.

בחדש אדר א' שנת תרנ"א, היא שנת התשעים ויש לחיי רבי מנחם פיץ פרוקטיץ זצ"ל, אב"ד צעלים וממנהיגי יהדות הונגריה, חלה רבי מנחם את חליו האחרון. קודם פטירתו נפרד מאנשי עירו ומבני קהלתו, ואמר לפניהם דברי התעוררות, דברים חוצביים להבות אש, שהמסו לבבות השומעים.

בבלות רבי מנחם את דבריו, געה העם בבכיה ובזעקה גדולה על אשר נלקח אדונם מעל ראשם, בתוך קהל עדתו הממורים בבכי, היתה זקנתי הצדקת ע"ה, אשת רבי יחיאל מיכל אונגר זצ"ל, שזכתה לשמשו בנאמנות ובמסירות אין קץ כל ימי חייה, הבכיה וזעקות השבר המרות שבקעו מגרונה, הרעידו והרטיטו לב הסובבים.

רבי ברוך שכבר השקיע את הונו ברכישת השורים כמדי שנה, לא יכול היה לעצור בעד שגור הבקר אל היריד, הוא קנה כי מיד לאחר צאת העדרים לדרך, יסע אל הבעל שם טוב ויבקש שיעתיר עבור רכושו, לבל ינזק מגדודי הצבא המשתוללים וחומסים.

לפתע שמע רבי ברוך, כי מעדרי בקר רבים שעשו זרעם ליריד כבר נבזזו על ידי החילים, העושים ברחבי המדינה ככל העולה על רוחם ללא מעצורים. הוא מהר לשלח אל הבעל שם טוב את רבי יוסף מקאמינקא זצ"ל, שיעורר עבורו רחמים מלפניו.

רבי יוסף נסע אל הרבי והזכיר את רבי ברוך בן עירתו, כיון ששמע הבעל שם טוב את דברי רבי יוסף, נענה ואמר, חבל שלא הקדימו להודיעני, בטרם שלחו את העדרים לדרך, עתה את הנעשה אין להשיב.

תוך כדי דבור נטל הבעל שם טוב את ספר הזהר הקדוש, והחל מענו בו. לאחר רגעים אחדים, ענה ואמר, "רואני כי לעדרו של רבי ברוך לא אנה כל רע, שלוחיו ממשיכים את זרעם בשלום אל היריד, אין מקום לדאגה, וה' הטוב ישמרהו ויברכהו בשפע ברכה והצלחה".

שמה רבי יוסף שמחה גדולה על שליחותו שהצליחה בזיו במלאה, אוילם בד בבד לא זנח את התחוקותו המתמדת על שרשי הליכותיו בקדש של רבו, על כן אזור עז לפתח ולהשמיע את שאלתו, "למדנו רבנו, היכן מזכרים שוריו של רבי ברוך בזהר הקדוש".

מלובלין זיע"א, בשעה שעמדו בני החברא קדישא ובראשם הרבי להגיע לבית המדרש להתפלל, פרצה סופה עזה, שמנעה בעדם לצאת את הבית לרחוקה של עיר.

פנה רבי נפתלי אל 'החוזה', ובקשו שישתדל להגיע את הרוחות, למען יוכלו ללכת לתפלה, אך הרבי לא ענהו מאומה, רבי נפתלי חזר על דבריו שוב ושוב, אך החוזה המשיך בשתיקתו.

לבסוף אמר רבי נפתלי, "אם הרבי לא יגיע את הרוח, אעשה זאת בעצמי, כי המצב מגיע כמעט עד סכנת נפשות".

משוראה רבי נפתלי שהרבי אינו נענה לבקשתו, פעל בכוחותיו הוא, ויקום סערה לדממה, בסייעתא דשמייא, והפמליא קדישא יצאה בניחותא לבית הכנסת להתפלל.

למחרת הגיעו אנשים רבים מהכפרים הסמוכים אל החוזה בקול צעקה, התברר שבכל האזור התפרצה לפתע מגפה איומה, ואנשים החלו לחלות במחלות קשות.

שלח החוזה לקרא לרבי נפתלי, ואמר לו, כעת תבין מה גרמת בכך שהרגעת את הרוח, דע לך שהקב"ה שולח רוחות שמנשבות ומרחיקות את הפגעים הרעים אל המדבריות, למקומות בלתי מישבים.

בשעה שעצרת את הרוחות, גרמת לכך שהפגעים הרעים ישארו במקומות ישוב, על כן תקפו מחלות קשות את תושבי הכפרים, כעת מטל עליך לתקן את אשר קלקלת. הרבי ותלמידו עשו מה שעשו ותקנו

פנה אליה רבי מנחם במענה רב, בקש להרגיעה ואמר לה, 'מנעי קולך מבכי', הן שמשות אותי בנאמנות, ועוד אמר, "אמרי נא את אשר בלבבך, ואבטיחך שתתמלא בקשתך". ענתה ואמרה לו, "אינני זקוקה לכלום, דיני בזכות הגדולה שהיתה מנת חלקי, בהיותי משרתת את הרבי".

אמר לה רבי מנחם "מכל מקום, מה בקשתך ותנתן לך". ומיד המשיך הוא עצמו בדבריו, "ידוע תדעי כי מורי ורבי הגדול מרן ה'חתם סופר' זצ"ל, הבטיחני נאמנה להעניק לי מחלקו מעורו של לוינתן בסעודת הצדיקים לעתיד לבוא. הרי הרבי שלי איש אמת הוא, העומד בדבורו, ויכן הריני מבטיח לך חלק ממה שיינתן לי".

נענתה זקנתי ואמרה, "כף הם דברי הרבי כעת בהיותו כאן בעלמא הדין, אבל האם בעלמא דאתי יעלה כלל זכרוני לפניו". כשמע רבי מנחם את דברי זקנתי, וכראותו את ספקותיה, נטל את הספר 'מעבר יבק' שהיה מנח למראשותיו והכריז, "אומר אני לך בנקיטת חפץ, הנה מורי ורבי החתם סופר, הבטיחני חלק מחלקו של לוינתן בסעודת הצדיקים לעתיד לבוא, כעת אני מבטיחך לתת לך חלק מחלקי".

זקנתה היתה מוסיפה ואומרת, "אני אינני זקוקה לנקיטת חפץ, אם יתן לי הרבי מחלקו, אתן אף לנכדי". (רטומים בסמך)

רוח אלקים מרחפת על פני המים (ב א)

בעת בה הסתופף הרה"ק רבי נפתלי מרופשיץ זיע"א בצל רבו, הרה"ק רבי יעקב יצחק

השיבו הרבי מלבלין: "ככה? אכן יודע אתה מתי נכנסת שבת. נו, הבה ואספר לך מעשה; אז ספר לו מעשה טמיר ונעלם אודות קשור בין דרגה תתאה לדרגה עלאה, וכאשר סים לספר את הספור, שאל הרבי מלבלין את רבי דוד מלעלוב: "השומעים אתם מה שספרתי לכם?" נענה רבי דוד ואמר: "כן. כן. יודע אני. הסוד הזה נמצא כתוב בספר פרי עץ חיים בדרך פלוני". נתפעל הרבי מלבלין מאד מתשובתו של רבי דוד. (מגדל דוד)

ואד עלה מן הארץ והשקה את כל פני האדמה (ב ו)

ביום י"ג תשרי שנת תקכ"ה, עמדו רגלי הרה"ק **רבי נחמן מהורודנקה** זיע"א בשערי עיר הקדוש טבריה. תושבי העיר קבלוהו בכבוד הראוי לו, הם הכירוהו, ושמעו עליו משכבר הימים, באשר בעבר הרחוק התגורר בעיר הקדוש צפת.

רבי נחמן קבע את מושבו בטבריה. עיף ונגע מטלטולי הדרך הקשה, זמן מפלג כבו שמונים וארבע שנים היה אז, בהגיעו בפעם השנייה לארץ הקדוש.

באותה שנה היתה עצירת גשמים בארץ הקדושה, והיו נוהגים אנשי טבריה לעלות ולהשתטח על קברי רבי חזקוני, וכן בארץ במעלה ההר למול פני העיר, הם באו לרבי נחמן, ובקשו ממנו שיצטרף עמם.

לשמחתם, נענה להם רבי נחמן, וכיון שהיה כבר בא בימים ורפה כח, שכרו עבורו חמור לרכב על גבו בעליה התלולה

את המענות, והחולים החלימו. (סיפורי חסידים - מועדים)

"ויכל אלקים ביום השיבי מלאכתו אשר עשה..." (ב)

פעם הגיע הרב הקדוש רבי דוד מלעלוב זי"ע לשבות בשבת קודש במחצת רבו הרב הקדוש הרבי ר' אלימלך מליז'ענסק זי"ע. לאותה שבת הגיע לליז'ענסק גם הרב הקדוש מרן ה'חווה' מלבלין זי"ע, ודרכו של הרבי מלבלין היתה להתנהג ברבנות גם בבאו לליז'ענסקה, לכך היה בא תמיד לליז'ענסק בלונת משמשו.

משמשע רבי דוד מלעלוב כי מרן ה'חווה' נמצא בליז'ענסק, הלך מיד אל האכסניה בה התאכסן כדי לקבל את פניו. היה זה בערב שבת סמוך לבין השמשות, וכיון שהשעה היתה מאחרת הבין רבי דוד כי לא נכון להשתהות מדי הרבה זמן בחדרו של ה'חווה', ולכן תקף לאחר קבלת שלום מהר לצאת מחדרו.

ואולם, לאחר שרבי דוד מלעלוב יצא מהאכסניה, הורה הרבי מלבלין לקרא אליו שוב את רבי דוד, וכאשר חזר והתיצב בפניו, פנה אליו הרבי מלבלין בהרמת קול בזה הלשון: "ר' דוד, וויסט איהר ווען סאיז שבת?" (היודע אתה מתי שבת?) נענה רבי דוד ואמר: "כן. כן. יודע אני מתי מתחיל אור השבת. רואים אתם, מתי שגונקסת שבת דופקת לי היד בחזקה", ואז הראה לו את ידיו, הכיצד גידי ידיו מתחילים לדפק בדפיקות חזקות כאשר נכנס תחום קדשת השבת.

בלילה זה התגברה המחלה מאד, פני רבי ישעי'לה היו אדמות כאש מגדל החם, ולפתע שמע רבי יהושע את חתנו החולה אומר מתוך המצב הקשה בו הוא נתון, "אה, אה, אה", ומיד החל המצב להשתפר, עד שבבקר כמעט ועבר ממנו החולי לגמרי.

למחרת התענן רבי יהושע מפי חתנו החולה, "ישעי'לה, מה היה זה שאמרת אה, אה". והוא ספר כי אביו שהסתלק לפני מספר שנים, הרה"ק **הדברי חיים מצאנז** זיע"א, הגיע אליו ואמר לו, "הלא אתה חלוש מאד, על כן הבאתי לך פרי מגן עדן".

הדברי חיים חתף את הפרי ונתן לי להריחו, עם כל מצבי הקשה, החיה אותי בריח זה, ועל כן אמרתי אה אה". אז אמר רבי יהושע לרבנית, עתה הגוף רואה מדוע רציתי להיות במחצתו בלילה זה. (טיח זקנים ח"א מערכת הרה"ק ר' ישעי' מטשחויב)

"ניקרא ה'... אל האדם ויאמר לו איכה" (ג ט)

בשינה שהרה"ק רבי **שניאור זלמן מלאדי** זיע"ע, **בעל ה'תניא'** היה אסור במבצר המועצה החשאית בפטרבורג, הגיע אליו פעם שר חוקר כדי לחקר אותו. בהכנסו, ראה וכי לפניו יושב יהודי דבוק באלקיו, איש מורם מעם.

אותו שר היה מלמד בחכמה ואף בקי בפסוקי התורה, ואז פנה אל הרבי: מבקש אני לשאל אותך שאלה באחד מפסוקי התורה. האם תוכל להשיבני על כך? נענה לו הרבי:

אל הקבר, הממקם בצלע החר המשקיף על פני טבריה.

רבי נחמן הורה להם שיצטידו במעילי חרף, שאם ירדו גשמים יתעטפו בהם, אף אנשי טבריה אלו לא היו חדורים באמונת צדיקים כמתבקש, ולכן לא שתו לבם אל דבריו, מה גם שהשמים היו בהירים, אף ענן קטן לא נראה באפק, והם לא האמינו שבפרק זמן כה קצר, יתכן שיתכסו השמים בעבים וירד מטר. על כן לא לקחו עמם את מעילי הגשם.

עם תם התפלה, והנה רוח סערה באה מן המערב, וענני מטר כסו את פני השמים. עוד הם במורד החר, לא הספיקו להגיע אל המישור אשר לפני העיר. פתאום נתכו עליהם מטרות עז, עד אשר בקשי רב הגיעו לבתיהם. (אור הגליל)

כי טוב העץ למאכל וכי תאנה הוא לעינים ונחמד העץ להטביל (ג ו)

בשנים בהן היה הרה"ק רבי **ישעי'לה מטשחויב** זיע"א הי"ד, סמוך על שלחן חותנו הרה"ק רבי **יהושע מבעלזא** זיע"א, חלה במחלת הטפוס, והיה מרתק למטתו כשמצב בריאותו הולך ומחמיר מיום ליום.

בקרוב בני משפחת חותנו הסדרה תורנות, ומדי לילה היה אחד מהם יושב סמוך למטתו. ערב אחד הודיע חמיו הרבי, כי בלילה הקרוב הוא ישוב אצל מטת החולה. הרבנית ששמרה על כבודו סרבה לכך, אף הוא לא שמע לדבריה.

חשוף בנים, לעת זקנתו מתה עליו אשתו, הוא נשא אשה אחרת, וזכה להבנות בבו יחיד.

כְּשֶׁהֲגִיעַ הבן לשנת הי"ג, השתוקק אביו לעשות עמו שדוד, כדי שיזכה להשיאו בחייו, אף לפתע חלה הבן בחלי כבד, וספנה נשקפה לחייו. כשראה האב הזקן כי מצבו בכי רע, החיש פעמיו אל רבו, הרה"ק רבי יצחק מנעשכ"ז.

מִיּוֹם ערב שבת קדש לעת ערב, דרכו רגליו בשערי נעשכ"ז, הוא פנה מיד לקבל שלום מהרבי. בחדר הקדוש גבר עליו זכר בנו היחיד המטל על ערש דו"י, דמעות החלו זולגות מעיניו, והוא פרץ בבכי מר.

הַרְבֵּי צעק "שבת, שבת", הדליקו מיד את הנרות, ויצא לבית מדרשו, לתפלת מנחה ולקבלת שבת. אחר ערו את שלחנו הטהור, אמר 'שלום עליכם', קדש על הינו, ואכל סעודת ליל שבת קדש.

אַחֲרֵי ברכת המזון, החלו החסידים לרנן ולרקד לכבוד שבת מלכתא, לפתע קפץ אותו זקן, והחל גם הוא לרקד עמם בשמחה גדולה שאין לשער, שאילו אחד החסידים, "מה שלום בנך", והוא השיב, "הלא שמעת את אשר אמר לי הרבי, כי היום שבת".

הַמְּשִׁיךְ החסיד ושאל, "אם כן, מדוע אתה בשמחה כה גדולה", השיב לו, "שמע אחי את אשר אספר לך, לפני חמש עשרה שנה הייתי פה אצל הרבי בשבת פרשת בראשית, וזכורני, שהרבי אמר אז תורה בענין קו"ו והבל.

שאל, ואם אדע, אשיב לך. שאלו השר: מהו פרוש הפסוק 'ויקרא ה' אל האדם ויאמר לו אכה. וכי הקב"ה אינו יודע היכן האדם נמצא? הרי הקב"ה יודע את כל מה שנעשה בעולם?

הַשִּׁיבוּ הרבי: "האם אתה מאמין כי התורה היא נצחית, והיא נמצאת בכל זמן ובכל דור ובכל אדם?" מאמין אני - השיב השר, ואז אמר לו הרבי, בעל ה'תניא': פרוש הפסוק הוא. בכל יום הקב"ה קורא לכל אדם ואומר לו 'אכה?' היכן אתה נמצא בעולם? הרי נקצבו לכל אדם ימים ושנים, ובכל יום עליו לעשות את הטוב והישר בעיני אלקים ואדם, ועל כן אומר לו הקב"ה; התבונן נא בשנים שאתה חי בעולם, מה עשית בשנים אלו? הרי אתה חי בעולם כן וכך שנים (אז נקט הרבי בדייק במספר שנות השר), ומה עשית בשנים אלו, האם היטבת למישהו?

נִתְפַעֵל השר מדברי הרבי ואמר לו: "יישר כחך!" וכיון שראה עד כמה נפלאו מעשיו של הרבי, המליץ השר בדבריו בפני הקיסר בטובתו ובשבחו של הרבי בעל ה'תניא', כי איש קדוש הוא, וכי אף שקר וכזב טפלו עליו המלשינים, חפצי רעתו. (בית רבי)

נִהְיָ הַבַּל רַעַה צָאן וְסָנִן הִיָּה עֶבֶד אֲדָמָה (ד ב)

סִפּוּר הרב מבאלחוב זצ"ל. אחד החסידים שזכה להסתופף בצל קדשת הרה"ק רבי יצחק מנעשכ"ז זיע"א, היה שנים רבות

באורנו הרגע ששמעתי את הרבי צועק "שבת, שבת", נזכרתי במאמר שאמר אז, והרגשתי שבאה עלי שמחה גדולה, מכח שבת קדש, עד כדי שאיני חש כל צער שיבטלני מעבודתו. יתברר מתוך שמחה.

במשך כל השבת, רקד הזקן עם החסידים בהתלהבות מתוך שמחה עצומה, במוצאי שבת קדש בא שליח מיחד והביא לו בשורה טובה, כי ב"ה הוקל החולי מבנו.

אחר אמר רבי יצחק לחסידים, אתמול כשפרץ הזקן לפני בבכיה גדולה, ראיתי שאין כל אפשרות לעזר לו, כי כבר נגזר הדיון רח"ל, לכו צוחתי "שבת שבת", והזכרתי לו את אותו מאמר.

בחסדי שמים, אכן התמלא החסיד בשמחה גדולה משמחת השבת, שמחה של רוחניות אמיתית שלא נתבטלה כלל מעצבון ודאגת בנו, וכך בעבודת השי"ת מתוך שמחה, רקד כל השבת עם החסידים.

אז באה שבת קדש בעצמה לפני השי"ת והמליצה בעד בנו, שבזכות ששמח בשמחתה באמת, יתקן הדיו מעל הבן החולה. המלצתה עשתה פרי, ובעזרתו יתברר נתרפא ברפואה שלמה במהרה. (ספורי נפלאות מגדולי ישראל, סיפור קנ"א)

ויהי למך שתיים ושמנים שנה ומאת שנה ויולד בן (ה כה)

ספר הרה"ק רבי שמואל משינאנאוו וצ"ל, מתחתי ר' זלמן קאלשין ז"ל התנסה

הרבי פתח והקשה, כתיב, 'ויהי הבל רעה צאן וקין היה עבד אדמה', ואינו מובן, הלא הבל היה צדיק, מדוע לגביו נכתב בתורה 'ויהי, לשון צער, ואלו אצל קין הרשע כתיב 'היה, לשון שמחה.

והרבי תרץ כי הפרוש הוא כך, הבל השתוקק שלא להזדקק לדברי גשמיות כמו אכילה ושתייה כלל, ושאף רק לרוחניות, לכך כתיב 'ויהי הבל רעה צאן, היה לו צער מכך שהוא שמש כרעה צאן.

אבל קין לעמתו, 'היה עבד אדמה', היתה לו שמחה מכך שהיה עובד אדמה, כדי שמלבד הרוחניות, יהיה לו גם גשמיות. אולם לאחר שהרג קין את הבל, הענישו ה' יתברר ואמר לו, 'נע ונד תהיה בארץ', 'נע' תהיה מרוחניות, ו'נד' תהיה מגשמיות.

על זה נאמר, ויאמר קין אל ה' גדול עוני מנשא, ענשת אותי בענש כבד בזה שלקחת ממני את שגיהם, את הרוחניות ואת הגשמיות, השיב לו ה' יתברר, אם כך נעניתי לך, ואני משיב לך את הגשמיות, לכן כתיב אחריו 'וישב בארץ נוד', שהחזיר לו את הגשמיות.

ויאמר קין אל ה', עכשו כשחסרה לי הרוחניות, 'והיה כל מוצאי יהרגני', כל הסבות הרעות המוצאות אותי יהרגוני, פרוש, יטריוני מעבודתך חלילה.

מיד, וישם ה' לקין אות, זהו האות של שבת שנקרא 'אות', לבלתי הכות אותו כל מוצאו, על ידי שמחת שבת קדש, ישיג רוחניות, ולא יבטל על ידי זה משום סבה לא טובה המוצאת אותו, כי שמחת השבת תבטל ממנו כל דאגה וצער.

כן כתוב ו'יקרא שמו נח', אז הבנתי כונת הרבי, וכל דבריו הקדושים מהיכן נובעים. (רמתיים צופים)

יִרְאוּ בְּנֵי הָאֱלֹהִים אֶת בְּנוֹת הָאָדָם כִּי טַבֹּת הֵנָּה (ו' ב)

מיד עם באו של הרה"ק **השומרי אמונים** זיע"א לווייצען ללמד בישיבת הגאון אב"ד דשם, פגש בו בעל בית מחשובי הקהלה, הרבי מצא חן בעיניו, והוא הזמינו לבוא לביתו ולסעד במחצתו את סעודות שבת קדש בקביעות.

הרבי שהגיע חסר כל נענה לבקשתו, אך בשבת הראשונה עם באו לבית מארחו הפתע למראה עיניו, לבעל הבית שהיה מחשובי העיר במלי דעלמא ובמילי דשמאי היו שתי בנות בוגרות, ומחסר השנה, הושיבו מול הבחור האורח.

הרבי לא אמר מלה, אך כמוכן לא הרים את ראשו כדי שלא יפשל בראיה אסורה חלילה, הוא סעד ושוחח עם בעל הבית בדברי תורה כאלו לא ארע דבר, כך סעד בביתו מדי שבת בקביעות במשך שנתים.

אחר שנים רבות שוחח הרבי על הענין עם מקרבו ואמר, האמינו לי בני, בעזרתו יתברך במשך כל שנות סעודתי אצל בעל הבית הזה, לא ראיתי את בנותיו אף בשוגג, ראיתי במוחש כי זכיתי לשמירה עליונה בזה. (עובדא דאחר)

רבות בצער גדול בנים, שבעה עשר ילדים נולדו לו, אך כלם לא האריכו ימים ונפטרו על פניו בילדותם, בזה אחר זה.

בצר לו נסע ר' זלמן לרבו הרה"ק **רבי שמחה בונים מפרשיסחא** זיע"א, שח לפניו את צרותיו, ובקש את ברכת קדשו להפקד בצרע של קיימא.

הרבי נענה לו, והבטיחו בצרע של קיימא אם ישמר את הוראותיו המיוחדות, והו, שלא יגלה את שם הילד כלל, רק יכנהו בשם 'אלטר', וכן שהילד לא יולד ויגדל בביתו כי אם בעיר אחרת, עד היום בו יגיע לגיל בר מצוה.

אם הילד עשתה כהוראת הרבי, והרחיקה טרם הולדת בנה לעיר פילוב, שם נולד הבן ויגדל עד יום הבר מצוה, אחר שנים בקו הסתיר את שם בנו והכל כנוהו בשם 'אלטר', נשכח מלב ר' זלמן האם הרבי צוהו לקרא לילד 'יחיאל', או 'חיים', לבסוף נמלך לקוראו מספק בשני השמות גם יחד, 'חיים יחיאל'.

מאז נולד 'חיים יחיאל', זכה ר' זלמן לבנים נוספים, הוא זכה וראה בעולם בנים ובני בנים חיים וקיימים, והוא פלא.

הגם הלום ראיתי עתה, בספר הקדוש **מדבר קדמות להרב החיד"א** זצ"ל (מערכת ג), שהביא בשם האר"י ז"ל, אודות 'למך' אבי נח, כי הוא לא קרא שם בנו 'נח', עד שנתגדל.

יען היו הקלפות רבות באותה עת, וכל מה שהוא באתגליא שלטא ביה עינא, לכן כתיב ו'יחי למך' וגו' ו'יולד בן', ורק אחרי

ישור אל בני עליה

פ"ב
איינו ירשנו איש
אדום חסד אלימלך
מהר אלעזר ליפמן
שמואל טום אלימלך
נפטר בא אדר ע"ה
תוצבה

אדרבא הייליגער רבי ר' אלימלך זצ"ל

על-ידי התחברותם בקדושי עליון גם הם ישכבו אף וחומה ולהיטיב מטוב ה'

כל יהודי בעדינות נפשו ובפנימיות טוהר לבבו, תיכף שגולה לפניו אש שחורה על גבי אש לבנה, אותיות המאירות של התנא האלוףי הרבי ר' מילעך, נבער בשמחו בעוז תעצמות, ומצא מין את מינו וניערר לאהבה וליראה את ה' הגדול התורא, להחזיר ולהשיב את כל חלקי נפשו ורוחו ונשמטו לאביו ולבוראו.

משאירים כלום לעצמם. בכך נתגלה שמיד כשהתחילו רצו לתת.

ותשפיעו...

ועתה שמחה גדולה בכל העולמות ושופיע בעולם אור חדש: **"נועם אלימלך" בשלמות הביאור ותכלית הפאר.** הספר שכל הצדיקים ראו בו המשפיע הן לצאת מטיט החומר, והן לקבל ממנו תיקון כזה שכל המקושר זוכה גם כן בעצמו לתת את טובו לכל העולם, שיוכל להעלות את כל הביאור לשרשו, **"ולייחד ייחודים כמותך"** (תשובת משיח לשאלת אור שבעת הימים "אמתו יקאחו מו". אגרת הבעש"ט).

אשרי העם שכלו, כה שהצדיק המשכך הכל ומעלה העולם לשרשו, הוא נתון לנו במתנה שכל אחד זוכה כמוהו לשכך חמת המלך.

בכל עת שהצדיקים הגדולים הולכים מדרגא לדרגא והורגים את הנחש לגמרי, הם מתעלים לתכלית "צדיק מושל ביראת אלוקים", שהם מתרמים ליוצרים, לשנות הטבע, לחולל פלאות ולהיטיב עם כל הברואים, כי "בשביעם נברא העולם".

'מקום גדולתם' - שאנו רואים שהרקיטו שחקים - 'מתגלה בענוותנותם': שהגשמה שלהם שגבה מאד, עד שהם מרגישים, שכל מה שישגו להגיע לתכלית שלמות השגתם, מדרגתם ייחודם ומופתיהם - הכל רק כדי למסור ולתת, ובכך לתקן את כל הבריאה, הן ברוחני והן בגשמי. הנשמע כזאת והנראה כמוהו, שרואים גדולת הצדיקים שאינם

מהדורת פאר מושלמת

ביאורים | ציונים | צעטיל קטן ותפילה קודם התפילה מבורא פרקי תולדות מורחבים | מפתחות

אור הגאולה לישרי לב

מילין וקירין והיודשים נפלאים מהוקט
מדברות קדשו ותורתו של
רבי דוד הי אביהצדא שליט"א

מִי־הֵתָא

חֲזַלְתָּא

חֲזַלְתָּא דְאִוְרֵייתָא
יסוד חדש ונפלא על הפרשה

גמילות חסדים - הלימוד ממדותיו של הקב"ה

בציציותיו של הנצרך לחסדיו, רק יגמול חסד עם כל אדם ללא חילוק [כמו שכתב בתורת משה חתם סופר (בראשית ד"ה ויתפרו) בשם חכם אחד, שאין לומר לעני בשעת דוחקו שמעשיו גרמו לו עניות, אלא יש לעזור לו בלי שום התחשבות, והלימוד הוא ממה שמצינו אצל אדם הראשון שחטאו גרם לו להתבייש בכך שהוא מחסר בגדים, ומכל מקום חס עליו הקב"ה והכין לו כתנות עור ללבשו].

גמילות חסדים לשם שמים ולא לשם גמול

בעומק הדברים נראה כי בא ללמדנו יסודות ועיקרים בהליכות מצוה רבה זו של גמילות חסד, וכפי שדרש בזה הגאון רבי שאול בראך ע"ה, שבכוונה גדולה הזהירו חכמינו ז"ל לקיים מצות גמילות חסדים באופן שמקיים הקב"ה, כי אם אדם עושה גמילות חסד עם חבריו יתכן שעושה זאת כדי להתנאות בעיני הבריות ולהתכבד בו, או שמצפה לתשלום גמול. על כן אמרו חז"ל שיש ללמוד מגמילות חסדים שעשה הקב"ה, כי עיקר המצוה שיעשנה באופן שלא יוודע לשום אדם שעשאה ולא ייקרא שמו עליה, וזאת לומדים אנו מהקב"ה שקבר את משה רבינו ע"ה ולא כתב שמו, ככתוב 'ויקבור אותו' ולא נכתב מי הוא זה ואיזה הוא שקברו.

יגמול חסד אף עם מי שהרע כנגדו

אך לפי זה קשה מדוע בגמילות חסדים שבתחילת התורה כן כתב הקב"ה שמו כנאמר 'ויעש ה' אלקים

ויעש ה' אלקים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבשם (ג כא). אמרו חז"ל במסכת סוטה (יד): דרש ר' שמלאי, התורה תחילתה גמילות חסדים, וסופה גמילות חסדים. תחילתה גמילות חסדים דכתיב 'ויעש ה' אלקים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבשם', וסופה גמילות חסדים, דכתיב (דברים לד ו) 'ויקבור אותו בגי'. עוד איתא שם: אמר ר' חמא אמר ר' חנינא, מאי דכתיב (דברים יג ה) 'אחרי ה' אלקיכם תלכו', וכי אפשר לו לאדם להלך אחר שכינה, והלא כבר נאמר (שם ד כד) 'כי ה' אלקיך אש אוכלה הוא', אלא הלך אחר מדותיו של הקב"ה, מה הוא מלביש ערומים דכתיב (בראשית ג כא) 'ויעש ה' אלקים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבשם', אף אתה הלבש ערומים. הקב"ה ביקר חולים, דכתיב (שם יח א) 'וירא אליו ה' באלוני ממרא', אף אתה ביקר חולים. הקב"ה ניחם אבלים דכתיב (שם כה יא) 'ויהי אחרי מות אברהם ויברך אלקים את יצחק בנו', אף אתה ניחם אבלים. הקב"ה קבר מתים דכתיב (דברים לד ו) 'ויקבור אותו בגי' אף אתה קבור מתים.

גמילות חסדים עם כל אדם

יש להבין דברי חכמים וחידותם מה באו ללמדנו מגמילות חסד שגמל הקב"ה. בפשטות ביארו בזה כי בא להורות לנו כי יש לגמול חסד עם כל אדם באשר הוא, כמו שהקב"ה גמל חסד הן עם אדם הראשון אחר שחטאו והן עם אבי הנביאים משה רבינו ע"ה, וכן גם הרוצה להידבק במידותיו של הקב"ה אל לו לדקדק

המשך בעמוד הבא

שעמד על שינוי הלשון 'וילבישם'. ראוי היה שיאמר 'כתנות עור ללבוש', כענין שכתוב (שם כח כ) 'ובגד ללבוש'. אבל על דרך הפשט רצה לייחס פעולת ההלבשה אליו יתברך, להורות על אהבתו וחמלתו על יצוריו, שאף על פי שחטאו, לא זו מחבבן, והוא בעצמו השתדל בתיקונם ובגמילות חסדים].

נמצא כי שני לימודים למדנו מגמילות חסד שעשה הקב"ה, האחד, לגמול חסדים ללא שידע אדם אחר מזה, וללא שיתכבד על כך וייקרא שמו על מעשי החסד שלו. והשני, כי אף אם אירע שאי מי הרע במעשיו נגדו, לא יקפוץ ידו מהושעיו.

לאדם ולאשתו כתנות עור'. רק שכאן ישנו לימוד מוסר נוסף, שכן האדם ואשתו קודם החטא לא הוצרכו למלבוש כלל כי לא היה ערוה בעולם, וככתוב 'ילכו ערומים ולא יתבוששו'. ורק לאחר שעברו על ציווי ה' נאמר בהם 'וידעו כי ערומים הם'. ולמרות שהצורך במלבוש נעשה כי עברו על רצונו יתברך, גמל הקב"ה חסד איתם והלבישם. מטעם זה במעשה גמילות חסד זו נכתב בכוונה שמו של הקב"ה, ללמד לכל אדם, שגם אם אירע שחברו פעל רעה במעשיו נגדו ומחמתו זו בצרך אותו החבר לחסד, אף על פי כן בל ישיב ידו מלהושיע אותו בצרתו.

[מעין זה כבר כתב רבינו בחיי (בראשית ג כא)

מִלְתָּא דְפְלִיאָה

בתחילת התורה נרמז השפעת המועדים לכל השנה

סמוך ונראה לסיכום של הימים הנעלים שעברו עלינו פותחים תיכף בתחילת התורה, והרי בתורה נרמז כל תהלוכות העולם, ובוודאי גם כל תהלוכות בני ישראל, ולכן תיכף בתחילה רמזה לנו התורה על הזמן שאנו עומדים בו אחר הימים הטובים שעברו עלינו. והדבר נרמז בסדר הפרשיות הראשונות, שסופי תיבות 'בראשית נח לך' עולה חת"ך. וכן חוזר ונשנה הדבר גם בסדר החדשים הראשונים, ראשי תיבות של החדשים 'תשרי חשון כסלו' עולה גם כן שם חת"ך, והוא השם הממונה על הפרנסה כדאיאת בדברי האריז"ל. ובא לרמז, שהשפעת הפרנסה המגיעה ויורדת במועדים בחודש תשרי נמשכת והולכת.

שמחה סגולה לפרנסה

עצה טובה למדונו רבותינו כיצד בידינו להמשיך ההשפעה, כאשר אמר הר"ק רבי ברוך ממעני'ביו' ז"ע שעצבות מקלקלת את הפרנסה, ולכן יראה כל אדם שיהיה בשמחה. ונרמז הדבר בתורה, שסופי תיבות 'והיית אך שמח' הם 'חת"ך', שהוא השר הגדול של פרנסה. ובכלל דבריו, שמתימים שנכתב בהם 'והיית אך שמח' נמשך לכל השנה פרנסה ע"י שם חת"ך, והדרך להמשיך זאת הוא על ידי שהאדם בשמחה.

המורם מכל אלו דברות הקודש, לעורר את האדם לבל יפול לתרדמת הזמן, אלא יתבונן וישכיל בימים אלו להמשיך את השפע היורד במועדים ולא יקלקל חלילה שלא יגרמו מעשיו להפסקת השפע, שהרי לא לחינם נרמז לנו השפעתם בתחילת התורה בדווקא.

א. וכמו שכתב הגר"א בבאורו לספרא דצניעותא (פ"ה) כי כל מה שהיה והיה עד עולם הכל כלול בתורה מבראשית עד לעיני כל ישראל.
 ב. ראה בפרי עץ חיים (שער הזמירות פ"ה): 'פותח את ידיך וכו', ובסופי תיבות תכוין לשם חת"ך והוא שם קדוש ונורא ונקרא שם הפרנסה בין המקובלים. והוא בערכי הכנאים לר"י צמח (אות ח"ט): חת"ך, שם זה הוא שם הפרנסה, ונקרא כן מפני שחותר מן מוניע אפסין וזן למלכות, ויוצא מסופי תיבות 'פותח את ידיך' שסופי תיבות חת"ך, ועולה כמנין 'ומשביע'.
 ג. תפריאה נאה אמר בזה האמרי חיים מו"צ ז"ע (ויקרא) דכתיב 'ואש המזבח תוקד בו' (ויקרא ו ב), ונודע דמית שמחה סגולה לפרנסה כמו שכתבו בספרים כי 'והיית אך שמח' סופי תיבות חת"ך שם הפרנסה, ועולה יפה פירוש הפסוק 'ואש' ראשי תיבות 'והיית אך ש'מח', כשיש שמחה נעשה 'המזבח' זוכין לשולחן הדיונו לפרנסה.
 ד. ואף שקשה לו לאדם להיות בשמחה כל זמן שאין הפרנסה שרויה במעונו, מכל מקום יחזקו בעצמו להסיח דעת ממחוסרו ולשמוח בחלקו. וכמו שאמר בעל האמרי אמת מגור ע"ה לחסיד שהתאונן בפניו אך יוכל לשמוח כאשר הוא מחוסר פרנסה, והשיב לו רבו שכל טריחה ראויה כדי לזכות לפרנסה, וכמאמר העולם 'מה לא עושים בשביל פרנסה'.

ברזא דאז"ד

רמזים נפלאים על סדר הפרשה

חטא אדם הראשון נגרם ע"י שלא קידשו עצמם במותר להם

יושבים על התורה ועל העבודה, לאכול מפריה ולשבוע מטובה, וכי מה יש לאדם הראשון לעשות כל היום, מלאכי השרת צולים לו בשר ומסננים לו יין (סנהדרין נט:). כל העולם שירת את אדם הראשון, מה נותר להם לעשות במשך כל היום - אכלו מהפירות.

אבל זאת הרגיש הנחש בדברי האשה כי אין אצלם מושג של קדש עצמך במותר לך, בעץ הדעת אנחנו לא נוגעים, אבל מפירות העצים האחרים אנחנו אוכלים. כשאמרה לו ככה, שלא מקפידה למעט באכילה גם במותר, היא לא יודעת את היסוד הגדול בעבודת ה' שמי שאוכל יותר מדאי מהמותר, סופו לאכול גם מהאסור, אם כן יכול הוא לפתות אותה גם באיסור עצמו.

הדרך לזכות לתורה היא 'קדש עצמך במותר לך'

ממשיך הרב מקוז'גלוב לבאר בזה את דברי המדרש (שמו"ר כח א) 'לקחת מתנות באדם' (תהלים סח יט), שהתורה ניתנה במקח ובמתנה, ולכאורה קשה, מה שייך מקח בתורה, מה יכול האדם לתת לקדוש ברוך הוא בעד התורה. ונראה, שזה עניין 'קדש עצמך במותר לך', שהוא משל האדם כי אינו חייב בכך, ולפי מה שהאדם מקדש עצמו במותר לו כך זוכה לתורה.

ויכוח הנשמה והגוף כויכוח משה רבינו ויתרו

בדבריו יש לפרש כיצד ניתן לחבר בין הנשמה לבין הגוף, מהו החיבור שיכול להיות ביניהם, הם הרי כמו שנים שמסוכסכים ביניהם וצריך לעשות ביניהם פשרה.

והנחש היה ערום מכל חית השדה אשר עשה ה' אלקים ויאמר אל האשה אף פי אומר אלקים לא תאכלו מכל עץ הגן. ותאמר האשה אל הנחש מפרי עץ הגן נאכל (ג א-ב).

אומר הרב מקוז'גלוב ע"ה בספרו ארץ צבי (בראשית תרפ"ז ד"ה והנחש), שכאשר בא הנחש לפתות את חוה לאכול מעץ הדעת, אמר לה, הקב"ה אמר לכם 'לא תאכלו מכל עץ הגן'. אומרת לו חוה, לא, הקב"ה אמר 'מפרי עץ הגן נאכל' ורק מעץ הדעת טוב ורע לא נאכל.

שואל הרב מקוז'גלוב ע"ה, למה הנחש אמר דברים לא נכונים, הרי הוא יודע שהקב"ה אמר מכל פרי עץ הגן אכל תאכל ורק מעץ הדעת לא לאכול, אם רוצה לשכנע אותה לאכול, יכול לומר לה מיד, שהסיבה שהקב"ה אמר לכם לא לאכול מעץ הדעת היא, כי אם תאכלו תהיו כאלוקים יודעי טוב ורע ולכן לא רצה הקב"ה שתאכלו מזה. למה לו כל הדיון המיותר לכאורה.

כששמע הנחש שאינם מקדים המותר הבין שיוכל להחטיאם

אלא, כשהנחש בא לפתות את חוה חיפש נקודת תורפה שבה הוא יכול לתפוס אותה, הוא ידע טוב, כי אם יגיד לה תאכלי מעץ הדעת, היא לא תשמע לו. כמו שאם היצר הרע יגיד לאדם אל תתפלל, הוא הרי לא ישמע לו, הוא רק אומר לו תתפלל מאוחר וכדומה.

ולכן בא וחקר אצלה בעניין שאר אילנות הגן, ברגע ששמע שהיא אומרת 'מכל עץ הגן נאכל' הבין הנחש כי לא מכירה את המושג 'קדש עצמך במותר לך', באמרה כי הקב"ה אמר מכל פרי עץ הגן נאכל, הרי כשהיו בגן עדין היו כל היום

ה. רבי אריה צבי פרומר זצ"ל. היה ראש ישיבת חכמי לובלין של רבי מאיר שפירא מלובלין זצ"ל, התעלה במעלות קדושים במלחמת העולם השנייה, ה"ד.

רבינו ולהתעלות למדרגות רמות ונשגבות, או שמא הגוף שלא מבין, שחושב שלעמוד כל היום במדרגה כזאת זה מסכנות, שמגיע בתואנות שונות כי קשה הדבר ואינו בר השגה. אם כן מה יעשה האדם ויחיה. העצה היחידה היא, לעשות פשרה בין הגוף לנשמה.

התורה משיבה את הנפש שתשכון יחד עם הגוף

אך לפי דברי הרב מקוֹיז'גלוב נוכל להבין, אכן יסוד היסודות של אדם שרוצה להגיע שכל השאיפות שלו יהיו לשם שמים - יעסוק בתורה, אדם שלומד מתקיים בו 'תורת ה' תמימה משיבת נפש', שהתורה משיבה את הנפש שתשכון יחד עם הגוף, זה כוחה של התורה שהיא ממעטת בגוף של האדם, ומחברת את הגוף עם הנשמה. הכיצד פועלת התורה בגופו של אדם, ע"י שנוהג בדרך התורה ומקדש עצמו במותר לו - לא לדבר דבר שלא צריך, אם אתה לא יודע אם הדיבור הזה טוב או לא - מנע עצמך. יהיה קשה פעם ראשונה ושניה, אבל אחר כך כשמתרגלים כבר אפשר להימנע. כן הדבר בקדושת העיניים - לא לראות מה שלא צריך. לקדש את עצמו ברמ"ח אברים ושס"ה גידים, כפי שכתב בתיקוני הזוהר (דף ד:): 'זה שמי לעלם וזה זכרי לדור דור' (שמות ג טו) 'שמי' עם י"ה זה שס"ה, 'זכרי' עם ו"ה זה רמ"ח, זה שמו של הקב"ה בתוך האדם ברמ"ח אבריו ושס"ה גידיו, שבכל מצוה שמקיים זוכה להשראת השכינה באיבר שכנגד המצוה. וכשמקדש את עצמו ממעט כוח הגוף ומקדשו ואז יכול הגוף לשכון יחד עם הנשמה, או אז זוכה להשראת השכינה שהיא שמו של הקב"ה הן בנשמתו והן בגופו¹.

פשרה זו שבין הנשמה לגוף ניתן להבין באמצעות הויכוח שהיה בין משה רבינו לחותנו יתרו (שמות יח טז-יח), יתרו אומר למשה רבינו, 'מדוע אתה יושב לבדך וכל העם נצב עליך מן בוקר עד ערב וגו' נבול תבול גם אתה גם העם הזה'. שמעתי ממו"ר אבי ע"ה בשם המקובלים, מה היה הויכוח בין יתרו למשה רבינו. כי משה רבינו רצה להרים את בני ישראל למדרגה גבוהה מאוד שיהיו כמותו, כמו שכתוב (שם יט יד) 'וירד משה מן ההר אל העם', כי רצה להעלות אותם למדרגה גבוהה שכל העם יעמדו עליו מן הבוקר עד הערב ויקבלו קדושה ממנו, וכך יהיו במדרגה כמותו. וכך ביאר בעל תשואות חן זלה"ה שמשה רבינו רצה להגביה את בני ישראל למעלה מן הטבע שיזכו למדרגה גבוהה בזכותו, ולכן היה שופט אותם בעצמו כדי לקרבם אליו. אך יתרו שהיה גוי וכומר לעבודה זרה לא הבין את זה, ואמר, מסכנים הם, כל היום עומדים.

משה רבינו רצה שיהיו במדרגה כמותו, יתרו כל הזמן מנסה לשכנעו להוריד מרצון זה ולא לעשות כך, זה יותר מדי בשבילם, זה כבד עליהם. ואכן מיד שתמה יתרו על מעשי משה נחלש משה ממדרגתו, ולא היה בו כוח להגביה את בני ישראל אליו, ולכן הוצרך למנות שופטים לעם שייסיעו לו בעבודתו, אבל כדי שלא יקרה שוב דבר זה שיפריע אותו יתרו מדביקותו שילח אותו לארצו, כדי שלא יוסיף לשאול שאלות ולהפריע לו מהנהגתו².

זהו אפוא תמצית הויכוח בין יתרו למשה רבינו ע"ה. ניתן לומר כי כדבר הזה מתדיינים הנשמה והגוף ומתווכחים מי יגבר, האם הנשמה שרוצה יראת שמים, הנשמה שרוצה לעמוד ליד משה

1. וראה גם בשיח שרפי קודש (יתרו): וכן אמר הגה"ק מרן מפרשיסחא זצוקלה"ה על הכתוב 'וישמע משה לקול חותנו' וכו', היינו שאמר אליו משה רבינו ע"ה עתה שנתת לי עצה בדבר השופטים אעשה כעצרך, אכן יתרו לא תאמר לי עצות, והוא שכתוב 'וישלח כו' אל ארצו' שלא יתן לו עצה בשום ענין עוד. 2. וכבר יאתא מהארז"ל (ספר הליקוטין שיר השירים ס"ח ועוד): מלת 'מצוה' היא שם הוי"ה, כוה, כי 'מץ' באת"ב בש"י"ה, והוא שם נסתר, אמנם ו"ה הוא נגלה, ו"ה מצוה. והוא סוד מ"ש בוהר ד' מיני שלהיביות הנר, ב' נגלים וב' נסתרים. וגם הם רמוזים בנר 'מ"צ-ו"ה', הנגלים הם גוף ונפש שהם חומרים, והנסתרים הם רוח ונשמה.

מילין יקירין

פרקי הדרכה ועבודת ה' על סדר הפרשה

שתי יצירות באדם

מצוה בפועל, ועל כך הוא עיקר קבלת שכר טוב לצדיקים לעתיד לבוא.

בריאת היצר הרע כדי שלא יהיה נהמא דכיסופא

והרי כל סיבת בריאת האדם בעולם הזה היא כדי שיוכל לקבל שכרו בלי בושת פנים, שלפיכך ירדה הנשמה לעולם השפל כדי שתזכה בכוח מעשיה ולא בבחינת מתנה, ומטעם זה ניתן יצר הרע באדם כדי שיהיה ראוי לקבלת שכר טוב לעתיד, וקיום מצוות עשה לבדם אין בהם כל כך התגברות על היצר, ולכן השכר עבורם יש בו קצת בחינת מתנה לאדם, ודוקא ההתגברות על היצר הרע המסית את האדם למלאות תאוותיו האסורות, הוא המזכה את האדם בשכר האמיתי על שעומד בניסיון כנגד טבעו.

חיזוק לדברים מופיע כאור יום בדברי רבינו הקדוש **רבי אלימלך מליזענסק זי"ע** (נועם אלימלך ויחי ד"ה א"י ויחי) ואלו הם דבריו: עיקר קבלת שכרינו הוא מצד שהבורא יתברך שמו נתן בנו יצר הרע המסית אותנו בכל עת ורגע ומתגבר עלינו להתאוות תאוה ולהרהר חלילה בעבירה וכל יצר מחשבותיו רק רע כל היום. והאדם עומד כנגדו ובתחבולות יעשה מלחמה נגדו להזהר ולהשמר מכל דבר רע מחניפות ושקרים וליצנות ולשון הרע ותאוות והרהורים והדומה להם, לזה צריך מלחמה ועבודה רבה לשבר כח התאוות היצר הרע וזהו עיניו וסיגוף גדול על ידי זה הקדוש ברוך הוא מקדשו ומטהרו כאילו עשה מצוה, כי על ידי המצוות אנו מתקדשים ומטהרים כאמור 'אשר קדשנו במצותיו'.

תכלית היצר הרע כדי שיתגבר עליו האדם

נמצא אם כן שגם היצר הטוב וגם היצר הרע שניהם מלאכים שנשלחו לאדם כדי לסייע אותו בעבודת בוראו, היצר הטוב שליחותו לקרב את האדם לקיום המצוות, והיצר הרע שליחותו להסית את האדם לרע כדי שיתגבר עליו האדם ויזכה לשכר טוב לעתיד לבוא. ועל כך דרשו חז"ל 'וייצר'

וייצר ה' אלקים את האדם עפר מן האדמה ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה (בז). רבותינו ז"ל עמדו לבאר מהו שכתוב 'וייצר' בשני יודין, ואמרו שבא לרמוז על שני יצירות שהיו כלולים ביצירת האדם. בגמרא (עירובין יח). ביארו דלמאן דאמר אחד כיון שנברא האדם בשני פרצופים זכר ונקבה, או שבא לומר 'אוי לי מיצרי אוי לי מיוצרי'. וכן במדרש נדרש בכמה אופנים ומהם: 'וייצר' שתי יצירות, יצירה מן התחתונים, ויצירה מן העליונים (ב"ר יד ג). 'וייצר' שני יצרים, יצר טוב ויצר הרע (שם ד). 'וייצר ב' יצירות, יצירה בעולם הזה, ויצירה לעולם הבא (שם ה).

נעמוד על אחדים מדרשות חז"ל הקדושים, אשר ללא ספק נוגעים אנחנו אך בחלקם הנגלה לנו ע"י צדיקי הדורות, ועלינו להתבונן ולהעמיק מאחר ונוגע ביסוד חיינו - יצירת האדם, שבעיקר תולדתו נברא בעבור אותם הדברים הנכללים ביצירתו.

א. יצר טוב ויצר הרע

שכר טוב לכובש את יצרו

שני יצרים יש באדם, ועל ידי שניהם מגיע האדם לידי שלמות, אך עיקר שכר האדם לעתיד לבוא אינו על קיום מצוות עשה, אלא על ההתגברות כנגד היצר הרע המסית את האדם לחטוא והוא עומד כנגדו. כי באמת מן היושר והראוי שיעבוד האדם את בוראו שהיטיב עמו מיום היוולדו, וכמה שיוסיף לקיים מצוות ה' לא יהיה בכך משום תשלום אפילו על אחת מכל טובות ה' עמו, וכמאמר התנא (אבות פ"ב מ"ח) 'אם למדת תורה הרבה אל תחזיק טובה לעצמך כי לכך נוצרת'.

אך מלחמת האדם עם היצר הרע בכל עת ורגע, אשר כל יצר מחשבותיו רק רע כל היום, והאדם עומד כנגדו בתחבולות מלחמה להישמר מכל מיני ניסיונות ומכשולים, הוא הנחשב כעיניו וסיגוף גדול, ומחמת כן יחשוב לו הקדוש ברוך הוא כל התגברות על היצר כאילו עשה מצוה בפועל, כמו שאמרו (מכות כג): כל היושב ולא עבר עבירה נותנין לו שכר כעושה מצוה, ובזכות כל התגברות על היצר זוכה להמשיך עליו קדושה כאילו קיים

המשך בעמוד הבא

המקדש הוא המקום שממנו נברא העולם, כמו שאמרו (יומא נד): אבן היתה בקודש הקדשים והיא הנקראת אבן שתיה וממנה הושתת העולם, ופירוש הענין, שעבודת הקרבנות שבבית המקדש היא היסוד שעליו נברא העולם, כי עבודת הקרבנות היא אחת משלושת הדברים שעליהם עומד העולם (אבות פ"א מ"א). וכתב בבאר מים חיים (בראשית א אות ה) שבית המקדש הוא המחבר את השמים והארץ, בבחינת מה שאמרו (ב"ב עד.) 'היכא דנשקי שמיא וארעא אהדדי', והוא השער המקשר בין העולמות כמו שאמר יעקב אבינו (בראשית כח יז) 'זה שער השמים', וכל עבודת התחתונים מתעלה דרכו אל העולם העליון, ועל ידי כן מתעורר השפעת השפע מן העליונים לירד דרך אותו השער אל העולם התחתון.

וזהו הרמז בפסוק 'בראשית ברא', שראשית ותחילת הבריאה היה המקום המחבר ביחד את השמים ואת הארץ' וזהו בית המקדש. שזה עיקר הבריאה להעלות תמיד נחת רוח מעולם התחתון, ולהמשיך כנגדו שפע ברכה וחיים מן העולם העליון. וזה טעם עבודת הקרבנות בבית המקדש, כי מן המקום הזה שהוא שער השמים ראוי להעלות את הקרבנות לשם שמים.

בריאת האדם ממקום המקדש

והנה כמו שתחילת בריאת העולם היתה ממקום המקדש, כן גם גופו של האדם נברא ממקום המקדש, כמו שאמרו חז"ל (ב"ר יד ח) שהאדם נברא ממקום המזבח שהוא מקום כפרתו, כי על ידי כן יהיה בו יותר כוח להתקיים ולא לחטוא, וגם אם יחטא יזכה לכפרה מכוח המזבח (ראה מהרש"א כתובות קיא). ולפי הנ"ל יתבאר היטב, שמקום המקדש מחבר את השמים והארץ, והוא מקום מובחר שעפרו זך ונקי, ועל כן משם נברא האדם אשר רוחו מן העליונים וגופו מן התחתונים, ועל ידי כן יהיה יותר קרוב להקב"ה. ובזה יתבאר גם הטעם שהצטוו אברהם אבינו לעקוד את יצחק בנו בארץ המוריה דוקא, כי הוא מקום מסוגל ונרצה בהיותו קרוב לעליונים והוא שער השמים.

רמז על שני יצרים שבאדם, כי על ידי שניהם מגיע האדם לידי שלמות, ועל ידי שמתגבר האדם ואינו הולך בעצת יצרו בזה נשלם רצון כוונת הבריאה, וכמו שהמשילו בזוהר הקדוש את ענין בריאת היצר באדם לזונה שנשלחה על ידי המלך לנסות להחטיא את בנו, וכיון שמתגבר הבן ועומד בניסיון מוסיף המלך עוד לאהוב אותו ומרבה את שכרו.

תיקון היצר על ידי התגברות האדם

ואדרבה בכך שגובר האדם על יצרו הוא מגביה ומרומם את היצר הרע ומשיבו אל הקדושה, ועל ידי כן זוכה היצר הרע להתעלות ולומר שירה לבוראו, כמו שמצינו אצל יעקב אבינו שבשעה שהתגבר על שרו של עשיו ביקש אותו המלאך לומר שירה לפני הקב"ה, כי מיום שנברא העולם לא היה מי שהתגבר על היצר הרע בשלמות כיעקב אבינו, וכיון שכן לא השלים עדיין היצר את שליחותו שהיא לגרום לאדם להתגבר עליו בלב שלם, ורק אחרי שהתגבר עליו יעקב אבינו נשלם תיקונו של המלאך והיה ראוי לומר שירה לפניו יתברך.

ב. יצירה מן העליונים ויצירה מן התחתונים

האדם הוא עיקר ותכלית הבריאה

בבריאת העולם נבראו עליונים ותחתונים, כמו שכתוב 'ברא אלהים את השמים ואת הארץ', ובתיבות 'את השמים' נכללו כל צבא השמים העליונים, ומכל מקום לא האריכה התורה לבאר סדר בריאת העליונים, כי אם צבא השמים הנראים לעין בשר כמו השמש והירח והכוכבים, אבל כל מלאכי מרום לא נזכר סדר בריאתם בתורה, כי באמת האדם הוא תכלית בריאת מעשה בראשית, ומלאכי מרום לא נבראו אלא בגללו ובשבילו, ולכן לא האריכה התורה בסדר בריאתם כדי ללמד אותנו שהאדם הוא העיקר בכל הבריאה והוא חשוב אף מכל העליונים.

בית המקדש מקום חיבור העליונים והתחתונים

נראה לבאר בזה, כי הלא בית

יגא לאור ע"י מבין אור לישורים
 כל הוצאות שמורות
 אין להעתיק או לנשט ללא אישור
 מצדדים בכתב ממבין אור לישורים
 מיוצג ונעמוד: שוקי נקט

שתי שבתות מיד נגאלים

מעשה שהיה באחת ממדינות העולם כך היה: קבוצה של יהודים נתפסה על ידי השלטונות המקומיים בעוונות שונים ומשונים, זה בכה וזה בכה, ונגזר עליהם שנות מאסר ממושכים. לפני כניסתם לבית האסורים לא הכירו אלו את אלו, אך במקום מושבם החדש נוצרו ביניהם קשרי ידידות וחברות. אמנם לא היו הללו שומרי תורה ומצוות, אך עצם היותם יהודים הביאה את האחוזה ביניהם והם הפכו להיות חטיבה אחת, קבוצה שחבריה דאגו אלו לאלו.

יהודים רחמנים בני רחמנים ידעו תמיד לגמול חסדים טובים לנדכאים ואומללים. למזלם הטוב של קבוצת האסירים הללו, במדינה בה נאסרו היה ארגון יהודי מיוחד שנועד לעזור ולהביא לרווחת האסירים. ארגון זה פעל בשני מישורים מקבילים: בגשמיות וברוחניות. מצד אחד היה הארגון מביא עבור האסירים חבילות מזון וממתקים, ומצד שני היה מתזמן ומביא זאת סמוך לשבתות ולמועדים, כדי שיהיה זה עבורם לעונג שבת ולכבוד יום טוב.

בד בבד היה הארגון שולח לעתים מזומנות רב מרצה, שהוצק חן בשפתותיו ופיו הפיק מרגליות, שיבוא לחזק ולשמח את קבוצת היהודים. רב זה עשה את מלאכת הקודש בנאמנות רבה, ותמיד היה מחזק את האסירים בדברי אמונה ובטחון. היה מרעיף עליהם טללי עידוד וגשמי ברכה, בהזכירו להם כי הם יהודים, העם הנבחר, בני אברהם יצחק ויעקב, ובכל מצב בו הם מצויים עליהם לדעת כי אביהם שבשמים אוהבם ומצפה שישבו אליו.

במסירות נפשו היה הרב מקפיד להביא להם מערב החג גם את צרכי המצוות: שופר לראש

אין ספק שהשהות בבית האסורים היא איומה ונוראה לאלו שמצויים בו בלי יכולת לצאת ממנו. ככל שעונשו של האסיר נקצב לזמן ארוך יותר, כך סבלו קשה ומר יותר. החומות הסובבות את בית האסורים, דלתות הברזל האימתניות עם שרשראות הפלדה והמנועלים הכבדים, הסוהרים אטומי המבע, האוכל הבסיסי והחדגוני וכל התנאים הגרועים שבת האסורים מציע ליושביו, הוא כסגולה בדוקה ומנוסה לדיכאון לב עמוק. וכשהאסיר יודע כי עוד נכונו לו שנים ארוכות לשבת, הרי שהדיכאון נעשה עמוק יותר ויותר.

ישנם כאלה שדווקא הישיבה בבית האסורים הטיבה עימם. האפשרויות שיש לכל אדם מהשורה לעשות ככל העולה על ליבו, אינם נתונים בידם. גם אם הם ירצו להמשיך באותם מעשים שעליהם הם נידונו לשנות מאסר, אין להם את האפשרות לכך, ופעמים שדווקא ההתנתקות מכל העולם החופשי והסוער שבחוץ היא זו שמביאה אותם להיגמל ממעשיהם הרעים.

הטובים יותר מבין האסירים, רגשות לבבם מתגברים עליהם והם פונים לעשות חשבון הנפש ולחשב חשבונם של עולם: הפסד כנגד שכר. האמנם שווה הייתה אותה הנאה רגעית וחולפת מול העונש החמור שקבלו, העונש שעצר את ההתקדמות בחייהם. דווקא שברון הלב של היושבים בעמק הבכא, מאחורי סורג ובריח, הוא זה שמביא אותם להתבונן ולחשוב על מעשיהם בעבר מול רצונם לעתיד. כתוצאה מכך יש רבים המתקרבים לתורה ולמצוות בעודם מצויים בבית האסורים. גם כאלו שהיו רחוקים מרוחניות כרחוק מזרח ממערב, ליבם נפתח והם חוזרים בתשובה שלמה לאבינו שבשמים.

ובהתרגשות רבה. לאחר תפילת ערבית הוציא הרב מצקלונו עוגות ובקבוקי שתייה, הבדיל על הכוס והאנשים 'שברו' את הצום, באמונה תמימה כי רצה האלוקים את מעשיהם.

לאחר סיום היום הקדוש וצאת הצום, כאשר שוחח הרב באופן אישי עם אחד האסירים, פתח הלה מיוזמתו ואמר: 'ידע הרב כי אנכי קבלתי על עצמי לפני תפילת נעילה לשמור שבת כהלכתה! הרב ששמח מאוד כי דבריו עשו פרי, הרשה לעצמו בזהירות לשאול את האסיר שעד אותו יום לא שמר שבת, האם הוא לא חושב שזו קבלה גדולה מדי עבורו. ותוך כדי דיבורו, המשיך הרב והסביר לו: הלא ראוי שתדע כי מצות שמירת שבת היא אינה מצוה קלה. אין היא מסתכמת באכילת שלש סעודות בשבת ושיירת 'לכה דודי'. שמירת שבת פירושה שבייתה מוחלטת מכל המלאכות האסורות בשבת, וזו מצוה שהיא כהררים התלויים בשערה, הלכות רבות ופרטי דינים יש בה, ועליך לדעת זאת כדי שהחלטתך וקבלתך אכן יהיו אמיתיים.

האסיר לא התבלבל לשמע דברי הרב והשיב לו בשפה ברורה: 'ידעתי גם ידעתי שאין זה דבר קל לשמור שבת. בפרט לאדם כמוני שלא קרא ולא שנה ולא הורגל בה מנעוריו. על אחת כמה וכמה כשאני מצוי בתוככי בית האסורים, והתנאים קשים מאוד. אך עם זאת אני נחוש לעמוד בקבלה זו שקבלתי על עצמי. זה זמן רב שאנכי מהרהר על תפקידה המרכזי של מצות השבת בחיי היהודי, ועכשיו שקיבלתי על עצמי זאת - אעמוד בזה על הצד היותר טוב איה'.

כיון ששמע הרב את דבריו האמיתיים של האסיר נענה ואמר לו שגם הוא ישתדל לסייע בידו לקיים את קבלתו ככל האפשר ויקבע עימו שיעור קבוע בו ילמדו את עיקרי הלכות שבת, לדעת את המעשה אשר יעשה ואת אשר לא יעשה. מלבד זאת הציע לו הרב כי יביא לו

השנה, ארבעת מינים לחג הסוכות, נרות ומנורה לימי החנוכה, וכמובן מצות לחג הפסח. אלא שבעוד שבכל חגי ומועדי השנה לא היה הרב נמצא איתם בגופו, שכן היה עליו להיות בביתו עם משפחתו, הרי שביום הכיפורים היה לרב רשיון מיוחד לשהות במשך כל היום בתוככי הכלא עצמו, ובתוך עמו היה יושב.

הרב היה אוכל עימם את הסעודה המפסקת ולאחר מכן היו כולם מתעטפים בטליתות שהביא להם ופונים לסדר תפילת כל נדרי הפותחת את סדר תפילות היום.

יום הכיפורים עבר עליהם בהתרוממות רוח ונפש, והשיא הגיע לפני תפילת נעילה. בשעות האחרונות של היום הגדול בו התפללו ושרו בצוותא כשהם כולם מצויים בצום, פתח הרב בדברי כיבושים, דברים המתאימים להבנת והשגת השומעים, בעניין המחילה והסליחה שהקב"ה מעניק לבניו ביום קדוש זה.

כשסיים הרב את דבריו הוא הוסיף ואמר להם, שמאחר ובודאי כולם רוצים שהרגעים הללו ימשכו וישפיעו על כל ימות השנה, לכן כדאי לכל אחד מהם לקבל על עצמו קבלה טובה שעליה יקפיד לשמור ברצינות מכאן ולהבא. אין צורך, הדגיש הרב, להכריז בפני כולם את הקבלה ואת מהותה, אלא שברגעים אלו, כשהחמה בראשי ההרים ואנו מתכוננים להתחיל עוד מעט בתפילה החותמת את היום הקדוש, כל אחד יעשה חשבון נפש עם עצמו וידע להתאים לעצמו את הקבלה הטובה ביותר עבורו, בהדגשה, שעדיפה קבלה קטנה אך מקוימת מאשר קבלה גדולה שאי אפשר לעמוד בה לאורך זמן.

הרב סיים את דבריו, המתין מספר דקות בהם הוא ראה שכל השומעים יושבים ברצינות רבה ושקועים במחשבות ובהרהורים על קבלה הטובה שברצונם להתחייב עליה, ולאחר מכן פתח בתפילת נעילה שנאמרה בבכיות רבות

הרב לא האמין לשמע אוזניו: בספר על הלכות שבת היה כתוב שהוא עומד להשתחרר מהכלא? הרי זהו ספר הלכתי מובהק ולא ספר הדרכה לאסירים? אבל האסירים המשיכו בהתלהבות וסיפרו: האסיר הראה לנו, שחור על גבי לבן, את הציטוט מדברי הגמרא (שבת קיח:): אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי: אלמלי משמרין ישראל שתי שבתות כהלכתן - מיד נגאלים. והוא הצהיר: אני אשמור שתי שבתות כהלכתן ותראו שמיד אגאל.

כאן הבין הרב את הטעות של אותו אסיר, שהרי הגמרא מדברת על כך שבני ישראל יגאלו מהגלות ויזכו לביאת משיח צדקנו, ואילו האסיר חשב לפי תומו כי הדברים אמורים לכל איש יהודי באשר הוא שם, בכל מקום בו הוא נמצא והוא זקוק לגאולה, הרי שעצתו היא לשמור שתי שבתות כהלכתם וכך להגאל. זו הסיבה שלפיה משוכנע היה האסיר שעצה זו תועיל לו גם על גאולתו מבת האסורים.

אלא שהרב שתק ונתן לאסירים להמשיך ולספר. האסיר אמר לנו: דעו לכם כי אין זה דבר קל לשמור שתי שבתות כהלכתם, אך אני נחוש לעשות זאת. אני לומד בכל כוחי את הלכות שבת, יודע אני בבירור מה מותר ומה אסור, וקרוב אני ביותר לכך שאוכל לשמור שתי שבתות כהלכתם, ואתם תראו שאשתחרר מכאן.

האסירים ספרו שחלק מהם לעגו לו וטענו בפניו כי הוא מאמין בדבר שהוא חסר התכנות במציאות. אך האסיר עמד על שלו, הוא שמר שבת בקפדנות מרובה. ולמרבה הפלא הנס התרחש. עדויות שונות הגיעו לפרקליטות אודות העבירה בה הורשע בעבר, והתקבלה החלטה להעמידו למשפט חוזר. במסגרת המשפט החוזר התברר כי חלקו של האסיר בעבירה המיוחסת לו היה קטן בהרבה משחשבו בתחילה, ולכן הודיע השופט

ספרי קודש כתובים בשפה ברורה המסדרים את הלכות שבת על הצד היותר טוב.

האסיר לקח את החלטתו ברצינות רבה, הוא שקד על ספרי ההלכה וחזר עליהם שוב ושוב עד שההלכות היו ברורות ומסודרות לו בבירור. כל שאלה בה הסתפק הוא הפנה לרב, כשבד בבד הוא הכין לעצמו את התשתית בה יוכל לשמור שבת כהלכתה. וכמאמר חז"ל הבא ליטרה מסייעין אותו, הוא גם קיבל אישור מיוחד מהנהלת הכלא להכניס אל התא פלטה חשמלית קטנה, כדי שבשבת יוכל לאכול אוכל חם.

חלפו מספר שבועות בהם הרב לא הגיע לבקר בכלא מסיבות אישיות, והנה כאשר הגיע לביקור בכלא הוא מופתע לגלות שהאסיר שומר השבת איננו. כל האסירים נמצאים ואילו מידועינו נעלם. הרב ידע כי אין מציאות בעולם בה האסיר יוכל לצאת מהכלא, שכן תנאי המאסר הקשים שלו כללו גם איסור לצאת לחופשות, ולפיכך דומה היה לרב כי בוודאי אינו חש בטוב, ולכן התעניין עליו ושאל האם אפשר ללכת לבקרו בתאו.

אלא שלמרבה ההפתעה, האסירים ששמעו את מבוקשו נענו פה אחד ואמרו בהתרגשות: וכי הרב אינו יודע? הרי אסיר זה השתחרר בדרך פלא והפלא, ולא זו בלבד שהוא השתחרר מהכלא, אלא שהוא גם ידע 'לנבא' זאת, וכבר לפני כמה שבועות חזר ואמר שוב ושוב לאסירים האחרים: דעו לכם שאני עומד לסיים את זמן מאסרי בכלא ולהשתחרר מוקדם מהצפוי.

תחילה - סיפרו האסירים - חשבנו כי השתבשה עליו דעתו. אסיר שמצוי בכלא שמור ביותר, ולפניו עוד שנים רבות עד להשלמת עונש מאסרו, מדבר בוודאות על שחרורו העתידי. אלא שהאסיר גילה לנו את המקור ממנו הוא יודע על כך, והוא הצביע בפנינו על הספר שנתתם לו על הלכות שבת, שם נאמר בוודאות כי הוא צפוי להשתחרר.

(שם פסוק ג): 'וַיִּבְרַךְ אֱלֹהִים אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדְּשׁ אֹתוֹ כִּי בּו שְׁבַת מְכַל מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת'. ונראה לפרש לפי מה שכתבנו למעלה, כי העולם היה חסר הקיום עד שבאתה שבת ועמד העולם. ויש להעיר בזה, שאותם ימים קודם שבאה שבת במה היה העולם עומד, וכשם שהספיק לחיות באותן ימים בלא נפש השבת היה מתמיד והולך.

על קושיה זו, שאם העולם קיבל את חיותו מכוח השבת, כיצד הוא התקיים בששת ימי בראשית קודם שבאה השבת, מיישב רבינו, שבתחילה היה כוח בעולם להתקיים ששה ימים, ומהשבת הראשונה ואילך הוא שכל שבת משפיעה את הכוח לקיום העולם בששת ימי המעשה שלאחריו.

ואלו דבריו: אכן מציינו כי הקדוש ברוך הוא גילה הדבר במה שאמר (שמות כ יא) בעשרת הדברות 'כי ששת ימים עשה ה' את השמים' וגו', **הרי גילה כי בשעת הבריאה לא ברא ה' כח בעולם זולת לעמוד ששת ימים לטעם הנודע לו גם ידוע ליודעי אמת.** ונתחכם ה' וברא יום אחד הוא ידוע לה' ובו ביום חוזר ה' ומשפיע נפש לעולם שיעור המקיים עוד ששת ימים, וכן על זה הדרך, וזולת זה היום היה העולם חרב בגמר ששת ימים וחוזר לתוהו ובוהו וצריך ה' להכינו פעם ב' ובאמצעות שבת העולם עומד.

על פי זה היה הרה"ק רבי משה אריה פריינד זיע"א, גאב"ד העדה החרדית בירושלים, מפליא לפרש ('עטרת יהושע', ענייני שבח) ששמירת שתי שבתות היא זו שתביא את הגאולה, כי הנה הכוח לשמירת שבת הוא מכך שהאדם מתנהג כראוי בששת ימי המעשה שלפניו, בהכנה דרבה בתורה ותפילה ועבודת ה', וכוח זה להתנהג כראוי בששת ימי המעשה מקבל האדם מהשבת שלפניו. נמצא שרק בצירוף של שתי שבתות כהלכתם יכול האדם להגיע לידי תכלית השלימות.

כי הוא קובע שיש לשחררו על אתר והוא חופשי לנפשו.

הרב ששמע את הדבר מהאסירים שהסוחו לפי תומם הוא זה שסיפר את סיפור זה תוך כדי שהוא מציין: בואו וראו את כוחה הגדול של השבת, שבזכות תמימות נפשו של היהודי, הוא הצליח להמשיך לעצמו בזכותה גאולה פשוטה כמשמעה, והרי זה לימוד לכל יהודי שבוודאי אם ישמור את השבת כהלכתה יזכה להגאל מכל צרה וצוקה ('בפקודין אשיחא' להמשפיע הר"מ טויבנפלד. ח"ג עמ' רכה).

הגיד רבינו הגה"ק החידושי הרי"ם זיע"א: ואלמלא שמרו ישראל שתי שבתות מיד היו נגאלין, והרי ישראל שומרין את השבת? אלא על כרחן מסתמא יש חיסרון בהשמירה. אבל על כל פנים מי ששומר שבת יש לו בוודאי גאולה פרטית! רק אלמלא שמרו כל ישראל אזי היה גאולה שלימה (ליקוטי הרי"מ ח"ב עמ' קז).

על הפסוק (בראשית ב ב): '**וַיִּכַּל אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּשְׁבַּת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְכַל מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה**', הקשה רבינו האור החיים הקדוש, מה הוא זה שנאמר 'מלאכתו אשר עשה', כשהיה די לומר 'מלאכתו' לבד, במשמעות זו שכילה את כל המלאכות ללא יוצא מהכלל, ועוד, מה הוא שנאמר 'וישבות ביום השביעי', בעוד שביום השישי כילה והפסיק מלאכתו.

ובאר רבינו האור החיים הקדוש: ונראה שיכוין הכתוב לומר על דרך אומרים ז"ל (זוהר הקדוש, פרשת קורח) כי **העולם היה רופף ורועד עד שבאה שבת ונתקיים העולם ונתייסד.** והכוונה הוא כי **ביום שבת ברא ה' נפש העולם.**

וכהמשך לזה ביאר רבינו הפסוק שלאחריו

לזכות

עופר פנחס בן צילה שיחי' קרן בת רונית שתחיל' טל
ארמזנד שיחי' בן איזה < רונית בת ינינה יעל > בנימין בן אסתר וכל יוצאי חלציהם שיחיו
להצלחה רבה ומופלגה בכל מעשה ידיהם, ולאריכות ימים ושנים טובות מתוך בריאות ונחת

לעילוי נשמת

צילה בת דורה ומאיר ע"ה

קרוב אליך הדבר מאד

מקום גנותו של הרה"ק רבי משה סופר זיע"א - בעל 'חתם סופר'

אוצר פניני החסידות

עולמות רוחניים מלאי אור וקדושה

גליון שבועי המלקט באומנות את עיקרי ויסודות אמרי תורתם של הצדיקים
והיראים זיע"א אשר מתורתם אנו דולים ובזכותם אנו חיים וקיימים
- מסודרים על פרשת השבוע ככתבם וכלשונם -

להצטרפות חייג עכשיו: 04-8628888 והגליון בדרך אליך